

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра іноземних мов та методики викладання

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: Вербалізація концепту КОХАННЯ у творах В. Шекспіра:
мовний та методичний аспекти

Виконала:

Соломенна Ганна Олександрівна

Спеціальність: 014 Середня освіта
(Англійська мова і література)

Освітня програма:

Середня освіта (Мова і література
(англійська))

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Мілютіна Ольга Костянтинівна

Допущено до захисту

«____» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри

_____ Ольга МІЛЮТІНА

Дата захисту: «____» грудня 2023 р.

Оцінка _____

Підписи членів АК

Глухів 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ. 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ.....	6
1.1. Визначення «концепту» як центрального поняття в лінгвістиці, його структура та класифікація.....	6
1.2. Поняття вербалізації концепту.....	18
1.3. Вербалізація концепту КОХАННЯ в англомовній картині світу.....	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ КОХАННЯ У ТРАГЕДІЯХ В. ШЕКСПІРА.....	35
2.1. Поняття методології дослідження вербалізації концепту КОХАННЯ у творах Шекспіра.....	35
2.2. Лінгвокультурологічні та семантичні особливості концепту вербалізації концепту КОХАННЯ.....	37
2.3. Комплекс вправ для учнів 11 класів щодо вивчення вербалізації концепту КОХАННЯ в англомовних художніх текстах.....	46
Висновки до розділу 2.....	53
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Мова є суспільним явищем і проявом мови та культури. Філософська концепція Вільгельма фон Гумбольдта вказувала на те, що вивчення мови має бути тісно пов'язане зі свідомістю та мисленням людини, її культурою. На його думку, мова є «інструментом» для формування специфічного мислення нації. В. фон Гумбольдт першим систематизував уявлення про мову як картину світу.

На даному етапі об'єктами багатьох досліджень у нас і за кордоном стають вербальні образи світу, що існують у свідомості тих чи інших носіїв певної ідеології. Процеси культурного світосприйняття, класифікації та концептуалізації дійсності представлені у вигляді концептів, які є невід'ємною частиною мовної картини світу.

Погляд і сприйняття людини об'єктивної реальності визначаються різними поняттями, що зберігаються в її свідомості. Нині це поняття досліджується з точки зору різних лінгвістичних парадигм: лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, психолінгвістики.

Ідея кохання, привертає увагу дослідників як об'єкт аналізу і засіб інтерпретації інших екзистенційно важливих концептів. У лінгвістиці, залежно від напрямку досліджень, аналіз концепту фокусується на різних аспектах. Поза увагою дослідників ще залишається питання вербалізації концепту КОХАННЯ у сучасній англійській мові, що й обумовило вибір теми нашого дослідження: **«Вербалізація концепту КОХАННЯ у творах В. Шекспіра: мовний та методичний аспекти».**

Мета дослідження: з'ясувати особливості змістового наповнення концепту КОХАННЯ в сучасній англійській мовній картині світу.

Досягнення поставленої мети зумовлює необхідність вирішення таких **завдань:**

- окреслити теоретико-методологічні засади дослідження концепту КОХАННЯ в англійській мовній картині світу;
- здійснити лексикографічний, етимологічний та компонентний аналіз

концепту КОХАННЯ в англомовній картині світу;

- визначити лексико-семантичну диференціацію та частотність уживання компонентів концепту КОХАННЯ в англомовній картині світу.

Об'єкт дослідження: концепт КОХАННЯ у сучасній англійській мові.

Предмет дослідження: вербальні засоби об'єктивації концепту КОХАННЯ в сучасній англійській мові.

Матеріалом дослідження постають трагедії В. Шекспіра

Для досягнення поставленої мети в роботі використано такі **методи наукового дослідження:** описовий метод – для інвентаризації вербалізаторів досліджуваного концепту, метод етимологічного аналізу – для реконструкції етимологічної складової концепту, метод компонентного аналізу – для висвітлення особливостей змісту різних лексико-семантичних варіантів лексеми КОХАННЯ та формування на їхній основі синонімічних рядів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі здійснено спробу комплексного концептуального аналізу (лексикографічного, етимологічного, компонентного) концепту КОХАННЯ в англомовній картині світу; визначено його лексико-семантичні компоненти та систематизовано вербальні засоби об'єктивації в англомовній картині світу.

Практична значущість дослідження. Результат дослідження можна використовувати для подальшого вирішення практичних питань освітнього процесу з лінгвокраїнознавства, міжкультурної комунікації, лексикології, методики навчання іноземних мов і культур, під час проходження навчально-залікової практики у ЗЗСО», у науково-пошуковій роботі здобувачів освіти.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Результати дослідження обговорено на 3 наукових семінарах та засіданнях кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського НПУ ім. О.Довженка (2022-2023 р.р.), де виконано роботу. Основні теоретичні положення та висновки апробовано на XI Всеукраїнських науково-педагогічних читаннях молодих учених і здобувачів освіти іноземними мовами «The 21st Century

Challenges in Education and Science», які відбулися 20-21 квітня 2023 року на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Публікації: за результатами наукової роботи опубліковано:

1) Соломенна Г.О. Anna Solomenna, LOVE IN THE TRAGEDY «HAMLET» BY W. SHAKESPEARE. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (м. Глухів, 20-21 квітня 2023р.)

2)) Соломенна Г.О. Anna Solomenna, «Кохання у творчості Шекспіра». Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (м. Глухів, 20-21 2023р.)

Структура. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (55 джерел, з них 8 іноземними мовами), містить 3 таблиці, та 5 малюнків. Загальний обсяг роботи 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ

1.1. Визначення «концепту» як центрального поняття в лінгвістиці, його структура та класифікація

Сучасна лінгвістична наука розглядає мову як складний когнітивний процес – феномен ментальної і психічної діяльності людини. На думку науковців, саме мова виявляє й об'єктивує те як людина бачить та інтерпретує світ [29, с. 51]. Когнітологи визнають мову основним постачальником необхідної інформації і надають особливого значення дослідженням у галузі когнітивної лінгвістики.

Об'єктом сучасних когнітивних досліджень, зокрема лінгвістичних, є когнітивні процеси, пов'язані з освоєнням та інтерпретацією людиною світу.

Результатом таких процесів є упорядкована система знань індивіда про світ, названа концептуальною картиною світу (концептосистемою) [39, с. 242].

Невід'ємним елементом концептуальної картини світу є концепт. Бачення і сприйняття об'єктивної реальності визначаються різними концепціями, що зберігаються в людській свідомості.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики це поняття вивчається з точки зору різних лінгвістичних парадигм, таких як: лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, психолінгвістика.

Як стверджують науковці, аналіз репрезентації тотожних концептів у різних мовах дає можливість прослідкувати національну специфіку мовних систем, що виявляється в різних способах вербалізації одного й того ж концепту, в кількості і наборі лексем, фразеологізмів, які номінують концепт, у рівні абстракції, на якому концепт представлений в тій чи тій мові [41, с. 63].

Тому дослідження концептів через засоби їх вербалізації можна вважати одним із способів реконструкції картини світу в цілому і мовної картини світу зокрема.

На сьогодні не існує однозначного визначення концепту, його часто ототожнюють з поняттям. Для більш чіткого трактування концепту, з'ясуємо його витоки.

Термін «концепт» є запозиченням з латинської мови (*conceptus* лат. – поняття, від *concipere* – «збирати, вбирати у себе») і з'явився в епоху Середньовіччя та вважається універсалією, яка узагальнює ознаки речей, містить в собі актуальну і важливу інформацію та зроблена для внутрішнього використання розумом [62].

Ми проаналізували різні підходи до визначення «концепту». З позицій класичної філософії для створення концепту необхідні три умови: порівняння, обдумування (рефлексія), абстракція, оскільки для того, щоб ментальний образ став концептом, необхідно вміти порівнювати, обмірковувати й абстрагувати [34, с. 278]. А. Шопенгауер також вважає концепт абстракцією, яку створює наше інтуїтивне сприйняття предметів [46, с. 172]. Видатний німецький філософ Г. Фреге заявляє, що концепт – це смисл. Він розмежовує «смисл» і «поняття» ґрунтуючись на думці, що поняття виражає базове значення слова, а смисл залежить від контексту і є виключно суб'єктивним [34, с. 54 с.].

Сучасний американський філософ К. Людвіг визначає концепт як «*a common element in different thought contents expressed by a general term*» (спільний елемент і різний зміст думки, виражений загальним терміном) [43, с.4].

У Великому тлумачному словнику з української мови подається наступне визначення: концепт – 1. Думка, загальне поняття, формулювання. 2. Вигадка, фантазія [16, с. 452].

Концепт трактується в лінгвокультурології як одиниця, що виражає етнонаціональну специфіку і виражається за допомогою слів, ідіом та інших мовних прийомів. Матеріальною базою концепту є слово, структура його семантичних ознак значення відбиває ієрархічну структуру концепту.

Концептами стають лише ті явища дійсності, які є актуальними для культури, є темою прислів'їв та приказок, художніх текстів.

На нашу думку, найбільш повне визначення поняття «концепт» є:

- «для опису ментальних і психічних ресурсів нашої свідомості та інформаційної структури, яка відображає особисті знання, досвід і пам'ять, означає використовувати термін «концепт» в людській психіці. [45, с. 90]. На думку вчених, поняття концепту співзвучне з уявленнями про те, як індивід працює в процесах мислення, які відображають досвід, діяльність і знання людини.

Концепт розглядається з різних точок зору. На думку дослідників, за допомогою концепту людина пізнає світ; він заснований як на досвіді, так і на енциклопедичній інформації, якась середня, вироблена в процесі пізнання, єдино вірна квінтесенція значення слова. Вчені висувають власне формулювання концепту, яке певною мірою відрізняється від того, що описано вище, а саме: «Концепт – це термін, який поєднує лексикографічну й енциклопедичну інформацію, «найближче» і «найвіддаленіше» значення слова, знання про світ і про суб'єкт, який його пізнає» [18, с. 10].

На нашу думку, концепт – це інформаційна когнітивна структура свідомості, яка, організована та вбудована певним чином до індивідуальної чи колективної концептосистеми.

Варто зазначити, що термін «концепт» в українській мові є калькою латинського «conceptus» (поняття), і низка дослідників оперують ними як синонімами. Проте, вони досить диференційовані. «Поняття», зазвичай, вживається у логіці й філософії, а «концепт» – у мовознавстві, культурології, лінгводидактиці, лінгвістиці. Термін «поняття» включає систему логічних термінів, таких як «судження» та «умовивід», і є згустком раціональної частини концепту, тобто є змістом, який включає основні суттєві характеристики об'єкта [3, с.128]. Аналіз визначень, який був проведений відомими лінгвістами [5, с. 50- 53], підсумовує, що у сучасному мовознавстві

термін «концепт» є варіативним. Поняття є частиною свідомості і має чуттєво-вольові та емпіричні характеристики, які не зустрічаються в інших підходах.

Ви можете не тільки уявити концепції, але й пережити їх. Також, значення концепту можна зазначити як мінімум, тривимірним утворенням і виділити його предметно-образну, понятійну і цілісну складові:

- образна – включає в себе зорові, слухові, тактильні, смакові та нюхові характеристики предметів, явищ, подій, які відображені у нашій пам'яті;
- понятійна – визначає як концепт зафіксовано в мові, його значення, опис, структуру, дефініцію, порівняльні характеристики даного концепту.
- ціннісна (інтерпретаційна) – характеризує важливість цього психічного утворення як для індивіда, так і для всього мовного колективу [3, с. 129].

Як бачимо, у лінгвістичній науці точиться багато думок щодо синонімічності концепту та поняття, тому розглянемо, як їх трактують представники основних лінгвістичних шкіл сучасності.

Прихильники лінгвокультурологічного підходу відносять поняття до інтелектуальної, розумової діяльності людини, а концепт, на їхню думку, містить образи, символи, відчуття та емоції.

Мовні та культурні особливості концепту визначають його зміст, тоді як уся культура визначається як набір концептів та їхніх взаємозв'язків, що робить концепт основним центром культури. Концепт існує в ментальному світі людини не у вигляді чітких понять, а як «пучок» уявлень, понять, знань, асоціацій, переживань, які супроводжують слово; до складної структури концепту входить і те, що належить будові поняття, і те, що робить його чинником культури [36, с. 12].

Представники семантичного підходу розуміють концепт як когнітивно-семантичну одиницю і вважають єдиним засобом формування змісту концепту залучення до когнітивної лінгвістики семантики мовного знака. На їх думку, концепт містить, крім предметної віднесеності, усю комунікативно-значущу інформацію. Перш за все, це вказівка на місце, яке цей знак займає в лексичній системі мови: його парадигматичні, синтагматичні і словотвірні зв'язки, те, що

Ф. де Соссюр називає «значущістю», а вчений «лінгвістичною цінністю позамовного об'єкта», що проявляється в семантичній щільності тієї чи іншої тематичної групи, яка співвідноситься з концептом [36].

Лінгвокогнітивний підхід у розумінні концепту базується на відомому протиставленні «ближчого» та «віддаленого» значення слова.

Прийнятна в когнітивній лінгвістиці модель «уявлення – поняття» в цьому випадку уточнюється як «уявлення – буденне поняття – наукове поняття».

Різниця між буденним і науковим поняттям міститься в узагальненні власного досвіду на рівні буденного поняття та використання дедукції та індукції на рівні наукового поняття. Прихильники такого підходу вважають, що концепт не виникає безпосередньо зі значення слова, а є результатом зіткнення значення слова з особистим, народним досвідом людини, тобто концепт є посередником між словами і дійсністю. Як результат – принципово інше розуміння концепту - це абстрактне наукове поняття, вироблене на основі конкретного життєвого поняття.

На відміну від концепту, основними характеристиками поняття, є його контенсіонал (зміст поняття) та екстенсіонал (об'єм поняття). Контенсіонал одиничних понять містить постійну центральну частину – інтенсіонал. Інтенсіонал поняття складають ознаки, що є загальними для певного класу речей. Контенсіонал одиничного поняття містить, окрім інтенсіональних ознак, ще й індивідуальні ознаки тієї чи іншої речі, не обов'язкові для того чи іншого класу. Екстенсіонал поняття визначається безліччю речей, до яких застосоване це поняття [45].

Наразі розглянемо структуру концепту у сучасному мовознавстві. Відомо, що дослідники виокремлюють декілька видів концептуальних структур, адже недиференційованість реальності веде до неоднотипності концептів, які її відображають. Відзначається складна структура концепту. З одного боку, його стосується все, що належить структурі поняття, з іншого – в структуру концепту входить те, що відтворює його фактом культури –

кінцева форма (етимологія), символіка, особливості сприйняття, оцінки та ін. [46, с. 148].

Структуру поняття та концепту схематично представлено на рис. 1.1.

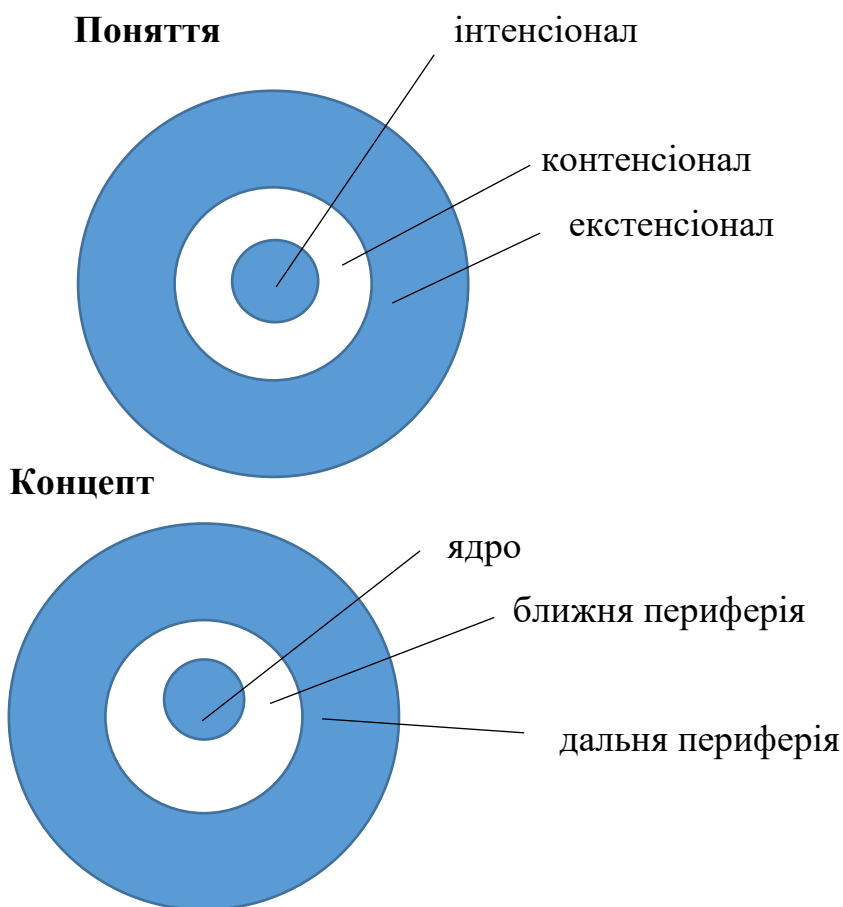

Рис. 1.1. Структура поняття та концепту

Подібність структур поняття та концепту дозволяє зробити припущення, що з інтенсіоналом поняття співвідноситься ядро концепту, з контенсіоналом – ближня периферія концепту, з екстенсіоналом – дальня. Таке співвідношення дає можливість у нашому дослідженні розглядати поняття як першу, базову сходинку до концепту. Виходимо з того, що концепт – це змістовий бік мовного знаку, за яким стоїть поняття.

Наразі всі мовознавчі підходи до розуміння поняття «концепт» зводяться зазвичай до лінгвокогнітивного та лінгвокультурологічного тлумачення цього явища. Так, наприклад, під концептом, як під поняттям лінгвокогнітивного явища, слід розуміти «ментальна або психологічна ресурсна одиниця нашої свідомості, інформаційна структура, що відображає людські знання та досвід». «Оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону,

концептуальної системи мови та загальної картини світу, відображеної в людській психіці». [44, с. 40]. А з точки зору лінгвокультурологічного підходу концепт, наприклад, культурний, визначається базовою одиницею культури, є її концентратом [18, с. 26].

Слід зазначити, що обидва підходи не пересікаються один з одним. У свідомості людини, концепт є ментальним утворенням, тобто вихід на концептосферу соціуму, інакше кажучи, культури, а концепт як одиниця культури – це фіксація колективного досвіду, який стає набутком індивіда. На думку вченого, ці підходи відрізняються векторами стосовно індивіда: лінгвокогнітивний концепт – це напрямок від свідомості людини до культури, а лінгвокультурний концепт – напрямок від культури до свідомості людини. Поділ руху зовні і руху всередину є лише дослідницьким прийомом насправді цей рух є цілісним багатовимірним процесом [36, с. 12].

Варто зазначити, що концепт, як категорія, яка є однією з найважливіших для цілої низки гуманітарних наук, характеризується своєю неоднорідністю.

Виділяються конкретні й абстрактні, індивідуальні та групові концепти тощо.

Багатовимірність та всесторонність концептів стала першим кроком до того, щоб розробити безліч класифікацій поданого терміну. Відповідно до критеріїв виділяють такі класифікації концептів:

- за лінгвістичним вираженням: прості – складені з одного слова, складні – сполученням декількох слів або повноцінною думкою [35, с. 38];

- за походженням: первинні – вихідні концепти, які неможливо проаналізувати ; вторинні – концепти, що були відтворені з початкових [22, с. 90];

- за наявністю в індивідуальній та колективній свідомості:

- самостійні, колективні (соціокультурні), етнокультурні та загальнолюдські концепти [46, с. 13].

У контексті культурних концептів відома вчена бере до уваги концепти – власні назви, «...що відтворюють розгортання подій, узвичаєння, ширше – ступінь досконалості якоїсь країни, народу» [46, с. 155].

Сучасні лінгвістичні говорять про діалектні концепти, суперконцепти, макроконцепти, мікроконцепти, базові концепти [57; 68], концепти як зародки значення-етимони [47], афективні концепти [62] тощо, як одиниці знання про діалектні відмінності в мові.

Вчені, які розглядають концепт як «культурно позначений вербалізований смисл» [18, с. 48], наголошують на існуванні метафізичних концептів, тобто високоабстрактних або екстремальних духовних сутностей, таких як, істина, свобода, щастя, любов [18, с. 56]. Вони розрізняють такі типи концептів:

- концепти-автохтони – абстраговані від значення конкретної мовної реалізації;
- протоконцепти – «універсальні поняття», «номени», ментальні одиниці, які є основою порівняння при міжмовних зіставленнях і перекладах;
- потенційні концепти – ментальні структури, які не мають відповідної лексики для репрезентації [18, с. 57].

Аналізуючи дані типи значення, виокремлюють наступні концепти: уявлення / зображення, схема, поняття, фрейм, сценарій / скрипт, гештальт (трактування видів концептів див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація видів концептів

Вид концепту	Трактування концепту
Уявлення/ зображення	чуттєво-наочний образ відповідного предмета
Схема	узагальнено-графічний, контурний тип концепту

Поняття	концепт, що складається із найзагальніших, суттєвих ознак предмета чи явища і є наслідком їхнього раціонального відображення
Фрейм	багатокомпонентний концепт, що розуміється в цілісності його складових частин
Сценарій/скрипт	фрейм, але розгорнутий у просторі
Гештальт	комплексна, цілісна функціональна розумова структура, що впорядковує розмаїття окремих явищ у свідомості

Щоб зробити будь-яку класифікацію, важливо «визначити різні типологічні описи, які можна зробити для даного об'єкта і які впливають безпосередньо з природи досліджуваного явища», відображаючи його різні перспективи» [22, с. 310].

Таким чином, узагальнюючи типи доступних концепцій, представлено більш складну класифікацію для їх розмежування:

1) за змістом: представлення, діаграма, рамка, сценарій, конструкція, огляд, форма;

2) за мовним оформленням: рамкові поняття, щільні ядрові поняття, поняття дії;

3) за ступенем інтегрованості семантичних структур: макроконцепти (багатомірні, складні) мають розгалужену вербально-асоціативну мережу семантичних зв'язків і мікроконцепти (односторонні, прості), що складаються з семантичної мережі, структурованої лише за один напрямок; базові поняття (ключове, головне, видатне, опорне, найважливіше) виділяються на основі ієрархічної організації як ментальні одиниці загального концептуального рівня.

4) за роллю концептів у структурі мовного значення: класифікаційні концепти, інтеграційні концепти, елімінаційні концепти [23, с.15].

Схема класифікації понять включає три основні елементи [42, с. 48]:

1) за історико-культурними параметрами їх поділяють на світові та національні;

2) за соціально-ціннісними параметрами:

а) матеріальні;

б) духовні (пізнавальні, інтелектуальні, етичні, філософські, правові, релігійні);

в) політичні, екологічні, економічні;

3) за когнітивними параметрами:

а) генетичні параметри: первинні, вторинні;

б) структурні параметри: прості, складні; мікро- та макропоняття;

в) семантичні параметри: концепт-мін, концепт-макс, енциклопедичний додаток.

Можливі також додаткові класифікації:

- за соціолінгвістичним параметром: етнокультурний, соціокультурний, індивідуально-культурний;

- за лінгвокультурологічним параметром: рамковий або зі щільним ядром;

- за гносеологічним: повсякденний або науковий;

- за естетичним параметром: науковий або художній [42, с. 50].

Усі концепти, виражені в мові, можна поділити на три концептуальні класи: базові концепти (див. рис. 1.2), описові концепти або концепти-дискриптори та відносні концепти [43, с. 81].

Приклади базових концептів

Рис.1.2 Класифікація базових концептів

Концепти-дескриптори пояснюють основні поняття. Серед них виділяють:

– дименціональні (класифікують різні вимірювання: розмір, об'єм, глибина

тощо);

– квалітативні (виражена якість: гарячий - холодний, твердий-м'який);

– квантитативні (виражають кількість: один, кілька, достатньо).

Відносні поняття здійснюють різні типи відношень:

– концепти-оцінки (добре - погано, корисно або ні);

– концепти-позиції (навпроти, близько-далеко);

– концепти-привативи (власний - інший, отримувати - віддавати, вмикати-вимикати) [35, с.84].

Крім цих трьох поняттєвих класів концептів лінгвісти пропонують класифікувати концепти:

– за ознакою розвитку структури: концепти, що знаходяться на стадії розробки (активно використовуються, розширюючи структуру їх новими функціями), і зфіксовані (їх структура не доповнюється новими характеристиками, переважно пов'язаними зі зникненням реальності, ілюстрацією цього є перехід від репрезентації від активної лексики до пасивної).

– за ознаками понять первинності: первинний /основний і вторинний\похідний: перше слово з'являється раніше і служить основою для розвитку вторинних слів, представлених похідними словами

– залежно від релевантності: провідне/ключове (широко виражене в епідеміологічному фонді, фольклорі, художній літературі) і другорядне (менш актуальне, їх представлення рідше) [42, С. 80].

Українські лінгвісти О. Комар [38], О. Левченко [33], Н. Пашкова [45] запропонували класифікувати концепти за такими ознаками:

- 1) мисленнєві картини (образи конкретної візуалізації – німецька вівчарка);
- 2) схеми (менш детальне зображення – будинок є місцем проживання);
- 3) гіпероніми (дуже загальний образ – дерево);
- 4) фрейми (набір асоціацій, які ми зберігаємо в пам'яті - Новий рік);
- 5) інсайти (знання функціональних можливостей об'єкта - сфера);
- 6) сценарії (знання перебігу подій - народження);
- 7) калейдоскопічні концепти (набір сценаріїв і рамок, пов'язаних з емоціями – щастям).

Спроби науково представити таксономічні ознаки концептів є досить ґрунтовними й охоплюють широкий спектр когнітивних структур [46], але навіть вони не відображають повного розмаїття категорій форми концептів. Пропонується розділяти поняття за способом відображення дійсності на репродуктивні (відтворювані, онтологічні), що виявляють наочне відображення дійсності, і продуктивні (творчі), метафора – як вираження опосередкованого відображення дійсності [7, с. 267]; залежно від параметрів суб'єкта концептуалізується на ідіоматичні поняття (характеристики свідомості індивіда), узуальні (характеристики певної групи), етноконцепти (характеристики всіх у тому числі представників національної спільноти), загальнолюдські (відомі всьому людству та представлені різними мовами) [56], за способом словесного вираження в іменниках (виражені словами з конкретними значеннями), зконцепти - гештальти (об'єктивовані абстракцією лексики), типологічні (представлені лексикою з просторовим значенням) , емоційні концепти (вони подаються як почуття та емоції) [53].

Отже, як бачимо, термін «концепт» – не легкий, сдвозначний і багатоаспектний феномен. Поняття концепту є базовим для цілого ряду наук, зокрема когнітивної лінгвістики. У своєму дослідженні під терміном «концепт» будемо розуміти оперативну одиницю людської свідомості, що має багатовимірну структуру і є результатом пізнавальної діяльності особистості і суспільства. Ця одиниця може бути вербалізована різними способами в

залежності від комунікативної ситуації і закріпленою в даній культурі в результаті її історичного досвіду.

1.2. Поняття вербалізації концепту

Різні підходи до трактування концептів спричинили численні дискусії у питанні вербалізації концепту. Думки учених не співпали. Деякі вважають, що концепт має невербальну природу, оскільки це чистий смисл, що не набув мовних форм як першосмисл і тлумачать його як квант досвіду, що може мати мовоподібну чи картиноподібну репрезентацію, відповідати зоровим образам, ментальним моделям і пропозиційним структурам [49]. Також допускається можливість повної вербалізації концепту, оскільки саме вербалізованість та етнокультурна маркованість відрізняють концепт від поняття, уявлення чи значення [50]. Так, наприклад, науковці бачать концепт денотативним і конотативним змістом слова, «який віддзеркалює гадку носіїв однієї культури про характер явища, що стоїть за словом у різноманітності його асоціативних зв'язків» [43, с. 86].

Вербалізація – це переклад певного змісту та думок у словесну форму (усну) природної мови [47]. Інші вважають концепт частково словесним явищем. На просторах інтернету побачила фразу, яка, на мою думку, зараз дуже доречна, адже описує зазначене мною питання. «Найважливіші концепти виражені в мові, але частина інформації представлена у психіці принципово іншим способом, тобто металними репрезентаціями іншого типу – образами, картинками, схемами» [40, с. 180].

У лінгвокогнітивній та лінгвокультурології під вербальним виразом розуміють вираження поняття або окремих його ознак мовними засобами. Терміни «лінгвістика», «реалізація», «об'єктивація», «репрезентація», «трансформація» концептів вживаються як синоніми, оскільки вони позначають процес перетворення абстрактної ментальної одиниці

концептуального світу в конкретну репрезентацію концептуального світу, суб'єкт-мовець, реалізований у мові [36].

Розглянемо поняття вербалізації (від лат. *Verbalis* словесний) більш детально. У словнику української мови термін «вербалізація» інтерпретується у двох аспектах:

- *книжн.* Реалізація думок, почуттів, емоцій і т. ін. в усній або писемній мові;
- *лінгв.* Перехід слів (словоформ) з інших частин мови до класу дієслів [32].

У Тлумачному словнику української мови зустрічаємо таке поняття вербалізації – це вербальне (словесне) описання переживань, почуттів, думок, поведінки. Походить від конверсії, що полягає в переході слів (словоформ) з інших частин мови до класу дієслів [33]

Словник іншомовних термінів [20] трактує вербалізацію як:

1. лінгв. синтаксичний перехід частин мови в розряд дієслів.
2. Словесний опис.
3. психол. точний словесний опис емоційного стану.

Англомовні словники тлумачать поняття вербалізація (*verbalization*) як похідне від дієслова вербалізувати (*verbalize*), що означає:

- (tr.) To express in words: verbalized his displeasure; (виражати словами: висловив своє незадоволення – переклад наш). (Grammar) To convert to use as a verb: verbalized the noun (перетворювати на дієслово: вербалізований іменник (перетворений іменник на дієслово) – переклад наш);

- (intr.) To express oneself in words; To be verbose. (Висловити себе словами; Бути багатослівним – переклад наш);

- to express ideas, opinions, or emotions in words (висловлювати ідеї, думки чи емоції словами – переклад наш);

- to express (some thing) in words: to say (something) in speech or writing (виразити (щось) словами: висловитись в усній або письмовій формі – переклад наш);

- express (ideas or feelings) in words, especially by speaking out loud. (висловлювати (ідеї чи почуття) словами, особливо вголос – переклад наш) [55];

- Make (a word, especially a noun) into a verb (Перетворити слово, особливо, іменник) на дієслово – переклад наш) [15].

Власне вербалізацію розуміють як:

1. a) the activity of expressing some thing in words (процес словесного вираження певного образу – переклад наш);

б) the words that are spoken in the activity of verbalization (слова, які вимовляються в процесі мовлення – переклад наш) [19];

2. The faculty, act, or product of speaking (discourse, speech, talk, utterance, vocalization) (Здібність, діяння чи продукт говоріння (дискурс, промова, розмова, висловлювання, вокалізація\озвучення) – переклад наш) [117].

Отже, термін «вербалізація» використовують як у широкому (соціальному), так і у вузькому (власне лінгвістичному) розумінні.

Концепт вербалізується та стає частиною семантичного простору мови, коли отримує певну систему мовних знаків для свого вираження.

«Способи вербалізації концептуальної інформації визначає мова, її система, що склалася протягом тривалого часу і багато в чому сприяла концептуалізації» [7].

Мислення людини невербальне, воно здійснюється за допомогою універсального предметного коду (УПК). Люди мислять концептами, кодованими одиницями цього коду, які утворюють базу УПК [40]. Концепт як ментальна одиниця може бути описаний шляхом аналізу засобів його мовної об'єктивації. Мова є природною й основною формою функціонування концептів [22]. Дослідження семантики мовних одиниць, які об'єктивують концепт, дає змогу отримати доступ до змісту концептів як мисленнєвих одиниць.

Процес концептуалізації змінюється відповідно до змін у суспільстві: зміни у світогляді, ідеології, моральних нормах і цінностях, хоча культурні традиції матеріального існування та людський дух, зафіксовані в основних дискурсах міфів, фраз, фольклору, релігії тощо, загалом не змінюється.

У класифікації концептів, виділяють стійкі та нестійкі концепти, зазначається, що стійкі концепти пов'язані із засобами мовного вираження регулярними, придатними для мислення та спілкування, а нестійкі концепти такими мовними засобами не володіють, засіб, будучи глибоко особистим, рідко виражається вербально або навіть не виражається вербально [41].

У своєму дослідженні ми послуговуємось терміном «вербалізація» концепту і притримуємось думки, що концепт може бути не повністю виражений у мові, оскільки як результат індивідуального пізнання він потребує комплексу засобів для повного втілення [29].

Повний опис певного концепту можливий лише при дослідженні максимального набору засобів його представлення. Методика дослідження концептів полягає в інтерпретації значення конструкцій, які об'єктивують певні особливості концептів, у виявленні частотних таксономічних характеристик та визначенні за цими характеристиками спільних типологічних ознак концептів, що досліджуються [4; 7]. Повністю описати концепт навряд чи можливо, можна лише говорити про особливості вербалізації того чи іншого концепту на певному етапі розвитку суспільства, у певному типі дискурсу тощо.

Сукупність мовних засобів, які репрезентують концепт у певний період розвитку суспільства, називають номінативним полем концепту. Номінативне поле включає одиниці усіх частин мови, воно принципово неоднорідне, оскільки містить як прямі номінації самого концепту (ядро номінативного поля), так і номінації окремих когнітивних ознак концепту, які розкривають його зміст та ставлення до нього у різних комунікативних ситуаціях (периферія номінативного поля). Вибір мовних одиниць для вербалізації концепту значною мірою залежить від концептуального стилю мовця.

Концепти об'єктивуються в мові передусім лексемами, які називають вербалізаторами концептів, а саме ключовими словами-репрезентантами та їх синонімами. Ключове слово (пряма номінація концепту) – це визначена дослідником лексична одиниця, яка найповніше активує концепт, що досліджується. Звичайно обирається субстантивна форма ключового слова, оскільки вона забезпечує найширший номінативний обсяг денотата та спрощує процес підбирання синонімів та антонімів. Перелік мовних засобів, які можуть входити до номінативного поля і які забезпечують опис концепта у процесі лінгвокогнітивного дослідження, є досить широким, від прямих номінацій до синтаксичних концептів [45].

Існує можливість синтаксичної та фразеологічної номінацій, певні концепти мають схильність до ад'єктивної форми втілення, однак переважна більшість концептів номінується іменниковим шляхом. Іменникова об'єктивація концепту є основним та найбільш продуктивним прийомом його реалізації, а точніше присвоєння йому (прототипового) імені.

Серед великої кількості процедур, необхідних для опису концепту, виділяється дефінування – визначення ознак концепту за словниковими дефініціями. Однак, концепт значно ширший, ніж лексичне значення мовної одиниці, яка представляє цей концепт. Значення лексем – імен відповідних концептів, окрім змістового мінімуму значення, що об'єктивується в словниковій дефініції, включає обширний інформаційний потенціал або поле асоціативних ознак. Лише розглянувши усю сукупність мовних засобів, які виступають вербалізаторами репрезентації концепту, можна отримати певне уявлення про зміст концепту у свідомості носіїв мови.

Вербалізатори концептів поділяються на прямі і непрямі. Прямі засоби вербалізації концептів – це «лексичні сім'ї», тобто слова, тематично пов'язані з досліджуваним концептом. До цієї категорії належать також лексичні одиниці, що вживаються лише з досліджуваними лексемами. До непрямих засобів мовної репрезентації концептів належить сполучуваність, граматичні характеристики аналізованих лексем та інша інформація, з якої можна вивести

ознаки концепту. Аналіз прямих та непрямих вербалізаторів, таким чином, дає змогу побудувати номінативне поле концепту [15].

Структуру номінативного поля концепту, на думку вченого можна представити у вигляді ядра, центру та периферії. До ядра входить словесне значення певної лексеми, представлене гіперсемою – семантичним компонентом вищого порядку, що організовує навколо себе розгортання семантичного поля. Центр поля складається із одиниць, що мають інтегральне, спільне з ядром диференційне значення. Периферія включає найбільш віддалені від ядра одиниці, спільне родове значення яких належить до потенційної, ймовірної семантики [23]. За частотністю використання певних ознак виділяють ближню та віддалену периферію.

Уявлення про номінативне поле концепту полягає у встановленні та описі сукупності мовних засобів, які називають концепт та його окремі ознаки. Ядро номінативного поля встановлюється через синонімічне розширення ключового слова та через аналіз контекстів, у яких трапляється досліджуваний концепт.

Периферійні компоненти номінативного поля концепту встановлюються різними способами. У процесі аналізу текстів зазвичай відбираються номінації різновидів денотативної складової концепту та його окремих ознак. Одним із таких способів є розкриття сполучуваності лексем, які об'єктивують концепт в мові, що дає можливість виявити певні складові концепту. Із різноманітних прикладів сполучуваності лексем, що входять до ядра номінативного поля, із дієсловами чи прикметниками можна вивести чисельні ознаки, які характеризують концепт. Усі ці ознаки включаються в опис концепту, а частотність їх вживання у різних текстах фіксується для виявлення найяскравіших, найбільш комунікативно релевантних.

Отже, концепт репрезентується в мові:

– готовими лексемами та фразеосполуками зі складу лексико-фразеологічної системи мови, які мають «відповідні до випадку» семми або

окремі семи різного рангу (архісеми, диференціальні семи, периферійні (потенційні, приховані);

- вільними словосполученнями;
- структурними та позиційними схемами речень, несущих типові пропозиції (синтаксичні концепти);
- текстами та сукупностями текстів (при необхідності експлікації або обговорення змісту складних, абстрактних або індивідуально-авторських концептів).

1.3. Вербалізація концепту кохання в англomовній картині світу

Виходячи з розрізнення мислення і мови як двох самостійних, але взаємозалежних явищ, лінгвістика традиційно виділяє дві моделі (образи) світу: поняття і мову.

Концептуальний образ світу пов'язаний з абстрактною сферою, він є сукупністю уявлень, понять, знань про навколишній світ і принципи його організації, тоді як мовний образ світу є продуктом вербального виконання цих концепцій, ідей і знань. Порівняно з мовною концептуальна картина світу є більш універсальною і поширеною серед народів з однаковим рівнем знань про світ, тоді як мовна картина світу виявляє її специфічні особливості. світогляд спільноти націй. [50, с. 252].

Важливим елементом мовного образу світу є поняття, виражені в лексиці, що визначаються як багатовимірні ідеалізовані утворення або як одиниці психічних процесів, закодовані в мові і відображають результати класифікації світу.

Важливим аспектом дослідження концептів є їх взаємопов'язана структура: визначення та функціонування цих ментальних утворень в основних сферах суспільної свідомості: науці, побуті/мовній мові, релігії тощо. Залежно від обсягу поняття поділяють на художні, побутові та наукові.

Концептуально-ціннісні компоненти формують архітектуру концептів як компонентів національної наукової картини; Художньо-побутові поняття мають також образно-сміслові компоненти [24, с. 149].

Концепт КОХАННЯ, виражений сучасною англійською мовою, визначається у творі як духовна єдність абстрактної сутності, що відтворює в мовній свідомості багатовіковий досвід кохання.інтроспекції народів у загальнолюдській і «національній» формі. - конкретні уявлення про це почуття.

У творі концепт КОХАННЯ досліджується в єдності його концептуально-ціннісного та образного компонентів. Концептуальна складова концепту КОХАННЯ представлена у визначеннях любові, які існують в англійській мові. Зокрема, у філософській картині англійського світу концепт КОХАННЯ об'єктивується переважно через класифікацію любовних термінів, запозичених із грецької (agape, eros, philia, storge, praxis).

Більшість сучасних філософських творів англійською мовою засновані на давньогрецькій класифікації кохання. Найважливішою рефлексивною темою, представленою у філософських творах англійською мовою, є концепція рівної любові до всіх, агAPE, і її англійський відповідник, абсолютна любов, остаточна любов, найвища любов, що згущує знання про філософські, етичні та релігійні цінності в цілому.

Реалізація концептуального компоненту концепту КОХАННЯ в англійській мові також відбулася через створення нових словосполучень, які не мають культурної чи філософської традиції (наприклад, childish love, immature love, mature love, erotic love, self-love), Gift-love, Need-love, social love, deficiency love) [24, с. 149] і відповідники absolute love, ultimate love, supreme love, які конденсують знання про загальнофілософські, етичні та релігійні цінності.

Конкретизація понятійного компоненту концепту КОХАННЯ в англійській мові відбувається також за допомогою створення нових

словосполучень, які не мають культурної або філософської традиції (наприклад, *infantile love*, *immature love*, *mature love*, *erotic love*, *self-love*).

Класифікація типів кохання англійською мовою, яка існує у філософських працях 20 століття, не є універсальною.

Усі таксономічні терміни (*Cosmic love*, *Positive love*, *Benevolent love*) та описові терміни (*care*, *compassion*, *sympathy*, *concern*, *respect*, *attraction*, *reverence*, *esteem*, *veneration*) також висвітлюють багато аспектів поняття любові, так само, як і різноманітність його філософських інтерпретацій.

Багатоаспектність концепту ЛЮБОВ виражається реченнями, створеними за моделлю любові X (Y, Z): *love of self*, *of mankind*, *of nature*, *of God*, *of mother or father*, *of children*, *of tribe or nation*, *of sweetheart or spouse or sexual idol*, *of material possessions*, *of food or drink*, *of action and repose*, *of sports*, *of hobbies or engrossing pursuits*, *of justice*, *of science*, *of truth*, *of beauty*.

На відміну від англійської філософії, яка безпосередньо не зосереджується на питанні любові між чоловіком і жінкою, поняття КОХАННЯ в англійських психологічних текстах включає наукові ідеї, гіпотези та саму теорію романтичного кохання.

В англійській психологічній літературі існують певні розбіжності щодо кількості та природи типів міжособистісної любові. На думку автора, таких типів може бути два: *loving* та *liking* (Z. Rubin); *passionate love* та *companionate love* (E. Hatfield); п'ять: *Eros*, *Ludus*, *Storge*, *Mania*, *Agape* (J. Lee) або вісім: *consummate love*, *infatuated love*, *romantic love*, *empty love*, *companionate love*, *nonlove*, *liking*, *fatuous love* (R. Sternberg); *Affection*, *Sexual love*, *Friendship*, *Romantic love*, *Puppy love*, *Passionate love*, *Infatuation*, *Committed love* (B. Fehr, J. Russell) [39, с. 254].

Типологія кохання між чоловіком і жінкою в англійській психологічній літературі враховує повсякденні уявлення корінного населення про це почуття, і можна стверджувати, що поняття КОХАННЯ в картині наукової психології поєднує в собі певне загальне почуття, кожен з яких перевірено за допомогою мовної документації.

Якщо в науковій картині світу поняття має чітке визначення і дає досить повне уявлення про відповідний предмет і явище, то у свідомості «нормальної людини» це поняття об'єднує уявлення, поняття, знання, асоціації, переживання, які виникають при даному слові. Кажуть, що наївні поняття багатші за наукові поняття, головним чином через ширший діапазон властивостей спостережуваних об'єктів або явищ, які в них фіксуються, а також тому, що вони відображають характеристики особистості мовця і спостерігача.

Згідно з етимологічним словником, гіпернімом лексики *love* і семантичним прототипом відповідного концепту є БАЖАННЯ: дієслівний корінь індоєвропейського походження *leubh* - означав «бажати, кохати» (OED, SIDE). Каузативне давньоіндійське дієслово *lobhauati* давньоіндійською мовою означає «стимулювати бажання, любити» (OED). Спільна давньоіндоєвропейська основа *lubh* - «бажання» у суфіксованій формі *lubh-a* переходить до спільногерманської як *lub-o*, в давньоанглійській стає *lufu* «кохання». Спільна давньоіндоєвропейська основа *lubh* - «бажання» у динаміці свого розвитку набирає інших, більш абстрактних значень (у германських мовах, зокрема, «цінність», «віра», «кохання»). Проте первісне значення залишається недоторканим у семантичній структурі слова: об'єкти кохання представлені як об'єкти нездійсненого бажання [45, с. 263].

У словниковій дефініції лексеми *love* фіксується ознака «невимовності» самого почуття, що передається прикметником *ineffable*: *a deep, tender, ineffable feeling of affection and solicitude toward a person* (AHDEL). Культурно обумовлена стриманість у словесному вираженні емоцій у англійців (J. Gorer) виражається у використанні предиката *love* у повсякденному мовленні, пов'язаному зі стосунками між чоловіком і жінкою, пов'язане з певними труднощами соціального порядку. : *As a society, we are embarrassed by love. Even saying the words makes us stumble and blush.* Ця тенденція знаходить своє відображення в евфемізації лексеми *love* за допомогою словосполучень із нечіткою семантикою: *that certain gleam in one's*

eyes, that funny feeling, something between them, excitable state, perpetual emotion, secret sorrow, L-word, the tenth word in a telegram (WEDT; ESC).

Концепт КОХАННЯ в сучасній англійській мові носить ознаку «двоїстий», що виражається в семантиці слів, складених з лексемою love: loving-cup «чашка з двома ручками», love-seat «крісло, що вміщає двох, або невеличкий диван у формі літери S» (OED). Для того, щоб лінгвально позначити ситуацію «потрійності» у коханні, вживаються лексеми з кількісним значенням (love triangle). Водночас, мовленню про кохання характерне створення опозиції two: one, одна, що підкреслює, з одного боку, дуалістичний елемент (залучення двох осіб), а з іншого — розуміння їх як єдиного цілого: Time was away and somewhere else, there were two glasses and two chairs, and two people with one pulse (MacNeice).

Концептуальною характеристикою концепту КОХАННЯ є подвійність – наявність двох протилежних за своєю суттю характеристик. Композитний прикметник bitter-sweet є частотним атрибутом лексеми love: Sweet, sweet bitter love what joy you taught me, // What pain you brought me, so short a stay (LSLE). Використання стилістичної антитези характерне для вербальної реалізації концепту КОХАННЯ: Mysterious love, uncertain treasure, // Hast thou more of pain or pleasure! (J. Addison). Важливим є те, що внутрішня подвійність поняття КОХАННЯ є характерною для багатьох мовних культур. Так, для французів виникли протилежні риси концепту КОХАННЯ - захоплення та жаль (З. І. Кірнозе), в іншій лінгвокультурі концепт КОХАННЯ містить двоїсте протиставлення між сильною пристрастю та доброзичливим, теплим ставленням, яке в цій мові відображається як «доброта» [34, с. 158].

Хоча використання грецьких термінів є стандартним у психологічному та філософському дискурсі сучасної англійської мови, частота використання словникових слів eros, philia (англ. Phileo) та agape у повсякденному мовленні значно нижча за частоту використання цього слова love. Деяка іноземна лексика - слова, які класифікують кохання, мають спрощене значення в англійській мові, зокрема іменник amour («кохання, пристрасть») в

англійській мові має вузьке, спрощене значення порівняно з оригінальним значенням «любовний (таємний) зв'язок».

В англійській мові — культурно-специфічна негативна оцінка надлишку романтичних почуттів, що виражається у виборі певного типу кохання *possessive love*, який є відсутнім в українській, російській та німецькій лінгвокультурах. У британській та американській культурах поняття *self-worth, self-reliance, individual freedom* є цінностями, що мають високий статус, тому посесивна поведінка, яка демонструє відсутність самодостатності, нестачу впевненості у собі, а також порушення свободи іншої людини, інтерпретується негативно. У різноманітних типах текстів словосполучення *possessive love / possessive relationship* має чітко виражену негативну конотацію. Суб'єкт, який відчуває *possessive love*, характеризується такими негативно-оцінними словосполученнями як *insecure possessive partner, emotional vampire* та також прикметниками *egocentric, clingy, manipulative*.

Екзистенціальний страх є однією з визначальних характеристик західної цивілізації. Це відчуття покинутості світом відлунює і в такій важливій сфері людського життя, як романтичні стосунки. Під поняттями *fear* та *anxiety* у стосунках передусім розуміється екзистенціальний страх втратити власну свободу: *Yet we also dread becoming enmeshed in suffocating or abusive relationships - our fear of being controlled, defined, overpowered or hurt by other people*. Виникає і культурно-специфічне словосполучення *fusion anxiety*, що концептуалізує характерну тривогу повного «злиття» з об'єктом кохання і втрату власної індивідуальності. Саме цей страх втратити себе відбивається у метафоричному словосполученні *love's comfort zone*, яке позначає особливу дистанцію між закоханими, що дозволяє їм відчувати себе комфортно у стосунках [35, с. 164].

Аналіз англійських паремій у роботі показує, що в англійській пареміології виражені такі семантичні компоненти концепту КОХАННЯ:

- акціональність (*love will find a way, love conquers all*);
- довготривалість (*true love never dies*);

- невловимість (follow love and it will flee thee; flee love and it will follow thee);
- позитивний статус закоханого (all the world loves a lover);
- неконтрольованість, невмотивованість почуття (love is blind; the heart has its reasons);
- взаємопов'язаність кохання та шлюбу (Love and marriage go together like a horse and carriage);
- наявність перешкод у коханні (The course of true love never did run smooth).

У деяких анемічних випадках попередні вислови стають основою для жартівливих переосмислень: All the world loves a lover, unless he's sitting in front of you in the theater. All the world loves a lover, except when you're waiting to use the phone (Funny Quotes). Предметом іронії є архетипна поведінка закоханого на людях, коли він порушує загальноприйняті правила поведінки та дратує оточуючих. У гумористичному висловлюванні Love is blind but marriage is an eye-opener використовується паремія (love is blind), де предметом іронії стає не саме кохання, а його еволюція у шлюбних стосунках.

Різноманітність поняття КОХАННЯ відображається в англійській мові великою кількістю кліше, до яких поняття відноситься до емоцій різного характеру: no love like first love ? true love never dies, opposites attract ?birds of a feather flock together, out of sight, out of mind ? absence makes heart grow fonder. Це призводить до диференціації між REAL/TRUE LOVE та INFATUATION, кожен із яких має власні характеристики та ціннісний статус у суспільстві. Що саме називається real/true love має історичну перспективу.

Так, в одному з творів 12 ст., почуття ревності буде одним з важливих елементів справжнього кохання: He who is not jealous can not love (A. Capelannus). У XX ст. сприйняття ревності є протилежним: Jealousy is not a sign of true love. One of the greatest mistakes people can make is to believe that the more violent the jealousy, the stronger the love (BNC). Ознаками REAL/TRUE LOVE є довготривалість, поступовість виникнення, процесуальність,

акціональність (to love) та гармонійність. INFATUATION містить такі ознаки, як недовготривалість, раптовість виникнення, інтенсивна напруженість, результативність, статичність (to be in love) [46, с. 243].

Таким чином, кліше, як-от справжнє кохання, ніколи не вмере, відсутність змушує серце ніжніше сприймати невинні ідеї true love will never die, absence makes heart grow fonder фіксують наївні уявлення про REAL LOVE, водночас, такі висловлювання, як out of sight, out of mind, no love like first love у згорнутому вигляді, представлені деякі ключові особливості INFATUATION.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дослідження були розглянуті теоретико-методологічні засади дослідження концепту. При аналізі концепту як багатовимірного ментального утворення, дійшли висновків, що монолінгвальна практика опису концептів сьогодні найбільш поширена.

Всебічний опис одного концепту однієї мови може здійснюватися як носієм мови, так і лінгвістом-інофоном. Такий спосіб має як позитивні, так і негативні моменти. У першому випадку мова йде про можливість всебічного та поглибленого аналізу одного представника концептосфери етносу; у другому – про те, що відкривається простір для суб'єктивної інтерпретації будь-якого слова як концептуальної одиниці. Вводячи термін «концептологія» для позначення спеціального напрямку в семіотиці концептів, справедливо підкреслити особливу значущість досліджень в цій області. Можна припустити, що в рамках контрастивного мовознавства, яке приступило до розробки цілих наукових областей (зіставна фонетика / граматики / лексикологія), прийшов час говорити про порівняльну концептологію.

Концепт являє собою такий складноструктурований феномен, понятійний початок якого, проходячи крізь сито перцептивно-образних асоціацій, органічно з'єднується з ціннісною рефлексією. Отже, концепт – це не просто

«охоплене» знаком поняття, а поняття психо-лінгво-соціо-культурного порядку з чітко вираженою валоративною компонентою. Описуючи лінгвокогнітивну таксономію концептів, визначили складники і проблему несуперечливого тлумачення лінгвокультурної значущості концептів хоча б тому, що концептуальна палітра мови – явище ідеальне, до якого навряд можна застосувати те, що в точних науках прийнято називати мірою. Якщо самі концепти матеріалізуються в мові, то методики їх аналізу не завжди піддаються формалізації, а тому будь-яке їхнє квалітативну і квантитативне ранжування ще довго буде мати наліт філологічного суб'єктивізму. Складання точного і остаточного списку національних концептів – завдання практично нерозв'язана.

Поглиблене дослідження концепту КОХАННЯ в сучасній англійській мові показало, що відповідне поняття існує в свідомості носіїв англійської мови як складне ментальне утворення, що конденсує багато різних уявлень про почуття кохання. Ці ідеї пояснюються різними мовними засобами: індивідуальною лексикою, словосполученнями, пареміями, кліше, метафоричними виразами тощо. Крім того, концепція КОХАННЯ як комплексу інтуїтивного знання та усвідомлення емоцій є фактором, що регулює вербальну та невербальну поведінку мовця в ситуаціях спілкування між закоханими.

У цій роботі вербалізований англійською мовою концепт «КОХАННЯ» розглядається як елемент наукового (філософського, психологічного) та наївного світогляду. На відміну від наївних мовних висловлювань, філософсько-наукові висловлювання, систематизовані різними поняттями, є більш універсальними, точними і детальними. В англійських філософських працях розроблені різні класифікації любові в залежності від суб'єкта (parental, mating love), об'єктом (eros, philia, agape) або природою почуття (spiritual love, deficiency love). Основний ціннісний статус у британському філософському світогляді надається концепції agape яка еволюціонувала від суто

філософської до теоретичної галузі в інших галузях, таких як медицина, етика, релігієзнавство та психологія, і перетворилася на формалізований предмет.

У світогляді психології поняття ідеальної любові має найвищу цінність, і це ідеалізована конструкція «ідеальної любові», яка включає три привабливі елементи: *intimacy*, *passion*, *commitment*.

У цьому дослідженні наївні уявлення про кохання перевірялися на основі повсякденних мовних пояснень, палеологічних знахідок і журналістських публікацій. Виявилось, що в наївній картині світу концепт КОХАННЯ є неподільне цілешо має ознаки подвійності - наявності двох протилежних ключових ознак, що призводить до диференціації між концептами REAL/TRUE LOVE та INFATUATION, кожен з яких має свої концептуальні характеристики та ціннісний статус у суспільстві. І ця складність відображена в паміологічних основах англійської мови.

В роботі показано, що в ціннісному аспекті для британської та американської лінгвокультур найбільш високий статус має концепт REAL/TRUE LOVE (кінцева цінність), інструментальною цінністю може виступати концепт INFATUATION та інгеретно негативний ціннісний статус має концепт POSSESSIVE LOVE, який протистоїть основним цінностям англо-американської культури.

Образний аспект терміна «КОХАННЯ» в сучасній англійській мові аналізується за допомогою традиційних образних виразів, характерних для опису відповідної емоції. Ця робота зосереджена на 36 концептуальних метафорах, які складають основу як розмови про кохання, так і створення нових індивідуальних образів. В образних висловлюваннях концептуальний орієнтир «КОХАННЯ» має стійкі асоціації з природними явищами (водою, вогнем, повітрям тощо), видами людської діяльності (особливо війною, землеробством, спілкуванням, ідолопоклонством тощо), стану людини (голод, спрага, пияцтво, біль тощо) і живих істот (людей, тварин, рослин). Крім того, концепт КОХАННЯ в сучасній англійській мові представлений низкою онтологічних і просторових метафор.

З дискурсивної точки зору, сучасний англійський термін «КОХАННЯ» вважається чинником, який регулює мовну поведінку носіїв мови. Базуючись на виділенні «стилів» кохання індивідів у сучасній англомовній психології, ця стаття класифікує лінгвістичні особистості на п'ять типів. Це не тільки характеризує психологічне зображення залучених мовних особистостей і типовий вибір мовних стратегій, але також описує типові комунікаційні ситуації, в яких ці особистості з'являються, і висвітлює основні жанри комунікативної взаємодії, тепер можна проаналізувати. Стилістичний запис та емоційна тональність спілкування. Цим визначається цей тип комунікації лінгвістичного характеру в любовному дискурсі. У магістерській роботі стверджується, що мовна поведінка кожної типізованої мовної особистості в любовному дискурсі ґрунтується на інтуїтивних і осмислених фонових знаннях комунікатора про кохання, нормативних засобах його мовного вираження та невербальних елементах любовної комунікації.

дискурсивна реалізація. Це дало змогу врахувати ситуацію комунікативного конфлікту в дискурсі кохання, як результат конфлікту ментальних уявлень про відповідні емоції у виконанні дискурсу.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ КОХАННЯ У ТРАГЕДІЯХ В. ШЕКСПІРА

2.1. Поняття методології дослідження вербалізації концепту кохання у творах Шекспіра

Аналітичні методи дуже важливі при вивченні понять. З точки зору загальної методології дослідження лінгвокультурних концептів має бути спрямоване на розробку класифікаційного апарату та методів дослідження для опису основних екзистенціальних значень, присутніх у лексичній основі природних мов. [20, с. 80]. Концептуальним аналіз - це метод дослідження концептів у лінгвістичній концептуалістиці, але розуміння цього поняття лінгвістами доволі не стало і на практиці використовуються різні методи концептуального аналізу. «Концепт-аналіз полягає у визначенні та тлумаченні значення лексичних і фразеологічних одиниць, які виражають концепти» - так вважають деякі дослідники

Оскільки це наближає її до семантичного аналізу, багато вчених називають її концептуальною семантикою [5].

Деякі українські дослідники визнають, що існує суттєва різниця між концептуальним аналізом на лінгвістичному рівні та аналізом на реально семантичному рівні. Семантичний підхід передбачає встановлення набору значень у відношенні слова до інших слів, тоді як метою когнітивного підходу є вилучення смислів, іноді включаючи досить великі знання. Тим не менш, на відміну від семантичного аналізу, концептуальний аналіз, також передбачає вивчення когнітивних категорій – предиката, означення, процесуального, тобто «врахування референції сутностей, прикметників і дієслів у їхній взаємодії [39]. Якщо в семантичному аналізі достатньо ідентифікувати перелік елементів, що беруть участь у структурі значення, то в концептуальному аналізі достатньо ідентифікувати перелік елементів, які беруть участь у структурі значення, тоді як у концептуальному аналізі – ні [55;

102]. На нашу думку, в цьому випадку можна розуміти концептуальний аналіз як моделювання концепту та встановлення зв'язків з іншими концептами. Це робиться не тільки шляхом пояснення значення окремих слів, а й шляхом визначення деталей і логічних понять усього концептуального поля, зв'язки між його компонентами [5].

У лінгвістиці є два найпоширеніші підходи до методології концептуального аналізу.

Вони бувають системними та текстовими.

«Системний підхід» складається з лексикографічного опису ключових слів, які є дескрипторами поняття, і розгляду зв'язків між дескрипторами в контексті. Існує декілька поширених прийомів вказаного методу:

- 1) аналіз значень ключового слова на основі словникових тлумачень;
- 2) вивчення багатозначності слова;
- 3) побудова і вивчення різних полів, іменем яких виступає лексема як засіб репрезентації концепту;
- 4) аналіз фразеологічних і пареміологічних одиниць, які містять досліджуване ключове слово;
- 5) психолінгвістичні експерименти [9].

Відтекстовий підхід є одним із найпоширеніших видів концепт-аналізу і полягає в аналізі функції концептів у художніх текстах.

За допомогою цього підходу дослідники вирішують кілька завдань.

- 1) виявлення кола лексичної сполучуваності ключового слова (імені концепту) шляхом суцільної вибірки;
- 2) з'ясування індивідуально-авторських концептів та їх опис, що допомагає глибше зрозуміти художню картину світу того чи іншого письменника;
- 3) побудова текстових полів, в яких втілюється концепт;
- 4) аналіз семантичного розвитку слів – репрезентантів концепту [10].

Лінгвісти використовують обидва підходи в концептуальних дослідженнях.

Відсистемний підхід можемо спостерігати у працях відомих вчених та лінгвістів. Так, наприклад, метод аналізу словникової дефініції лексеми для з'ясування змісту концепту застосовував вчений [9] виявленням ключових слів-репрезентантів певного концепту в мові займалася Лінгвісти, які критерієм такого виявлення вважали їхню частотність у мові, однозначність лексеми, які репрезентують концепт у мові [26, с. 56]; аналізом синонімів ключового слова концепту займалися вчені, які вважали, що це уможливило виявлення додаткових ознак досліджуваного концепту через зіставлення лексем, що належать до синонімічного ряду.

Методологію відтекстового підходу застосовували у своїх дослідженнях деякі науковці.

У даній роботі ми використовуємо відсистемний підхід, досліджуючи лексикографічне значення ключового слова концепту КОХАННЯ на основі словникових тлумачень. Варто наголосити, що лексикографи дотримуються думки, що аналізу лексикографічного значення в більшості випадків недостатньо для опису реального функціонування слова в мовленні.

Здається, слід відзначити, що зміст концепту ширший за його лексикографічне значення. Дослідники крім лексикографічного виділяють у змістовій структурі концепту його значеннєвий складник, до якого входять також етимологічні та асоціативні характеристики імені концепту. У діяхронії значеннєвий складник концепту розкривається як «етимологічна пам'ять слова», яка фіксує еволюцію внутрішньої форми лексичної одиниці [8].

Тож, якщо враховувати постійні діяхронічні зміни лексичної системи мови та появу нових значень концепту ми проаналізуємо етимологічну складову досліджуваного нами концепту.

2.2. Лінгвокультурологічні та семантичні особливості концепту вербалізації концепту «КОХАННЯ»

Концепт «КОХАННЯ» – один із базових концептів будь-якої культури, оскільки феномен кохання унікальний. Унікальність полягає як і в існуванні

«поза часом», так і в глобальності: любов універсальна і суто індивідуальна. Концепт «КОХАННЯ» відбиває базові цінності та екзистенційні блага, у яких відбито і основні переконання, і життєві цілі кожної людини, і принципи. Цей концепт вивчається поряд з такими центральними концептами як «щастя», «віра», «надія» та «свобода», однак жоден концепт не охоплює такого діапазону значень та культурних смислів, як концепт «КОХАННЯ». Концепт «КОХАННЯ» є базовим загальнолюдським поняттям, яке відображається у будь-якій мові та у будь-якій культурі. Так, концепт «КОХАННЯ» є одним із центральних концептів англійської лінгвокультури. Концепт «КОХАННЯ» виступає одним із найбільш важливих фрагментів мовної картини світу і зокрема внутрішнього світу людини. Емоційна універсалія володіє певними характеристиками, що закріплені в свідомості кожної людини.

Концепт «КОХАННЯ» є об'єктом низки досліджень: як культурологічний концепт, «надбання духовного життя», у роботі проаналізовані «форми його прояви у житті письменника» (розглядаються факти біографії та документальні свідчення). Дослідження концепту «КОХАННЯ» як елемента індивідуальної картини світу, заснованого на аналізі художнього тексту, особливостей його лексичної організації, вперше було проведено мовознавцями [44, с. 40–55].

Робота вчених присвячена вивченню вербалізації концепту «КОХАННЯ» на матеріалі креолізованого тексту. Креолізований текст визначається як цілісна комунікативна одиниця, яка включає вербальні та іконічні одиниці, що утворюють цілісну семантичну, структурну і функціональну систему, що володіє певною прагматичною установкою. Матеріалом дослідження стала збірка коміксів «КОХАННЯ». В рамках роботи проаналізовано взаємодоповнення та функціонування вербальних та іконічних засобів репрезентації концепту «КОХАННЯ». В результаті виявляється набір лексем, що виконують при тлумаченні значення слова «кохання» роль семантичних компонентів, що відкриває можливості

реконструкції національного концепту як інваріантної частини індивідуальних концептів.

Слово «кохання» представлено у сучасних словниках як сукупність трьох основних значень: 1. це почуття прихильності, засноване на спільності інтересів, ідеалів, але готовності віддати свої сили спільній справі [18, с. 108.]; почуття схильності, прихильності до будь-кого, що впливає з відносин близької спорідненості, дружби, товариства тощо; внутрішній потяг, внутрішня схильність, тяжіння до чогось; почуття глибокої прихильності до будь-кого [26]; 2. таке ж почуття, засноване на статевому потягу, відносини двох осіб, взаємно пов'язаних цим почуттям [38]. Тематично близькі слова: пристрасть, потяг, прихильність, бажання. У всіх словниках на перше місце ставиться духовний зв'язок, що виникає між суб'єктами чуття. Окремі тлумачення поповнені за рахунок включення у них семантичних компонентів «потяг», «тяжіння», «пристрасть»; 3. схильність, розташування або потяг до чогось [48]; внутрішній потяг, внутрішня схильність, тяжіння до чогось [46, с. 209].

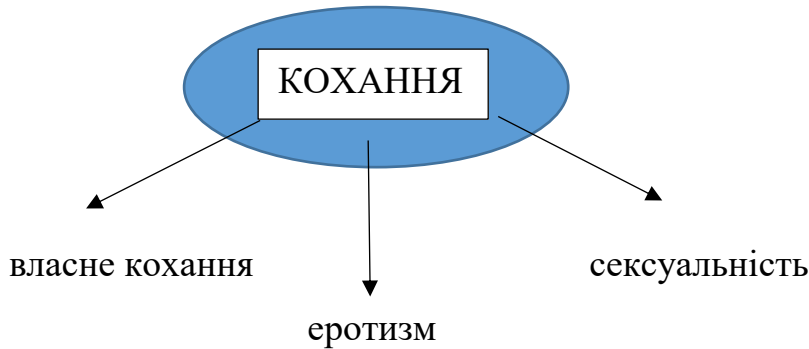
Ми з'ясували, що синонімічна група концепту «КОХАННЯ» включає в себе 68 лексем, що дозволяє говорити про високу читацьку щільність даного концепту. Крім того, висока номінативна щільність концепту «КОХАННЯ» свідчить про:

1. актуальність даного концепту для лінгвокультури. Дійсно, кохання не тільки одна з найважливіших почуттів, але почуття, що виявляється в різних аспектах життя народу і володіє національними особливостями.

2. старожитність і ціннісну значущість концепту, бо «чим різноманітніше потенціал знакового вираження концепту, тим більш давнім є концепт і тим вище його ціннісна значимість в рамках даного мовного колективу» [14, с. 18].

Використання в цій роботі іменування концепт «КОХАННЯ» та його термінологічних синонімів макроконцепт, концептуальне поле «КОХАННЯ» обумовлено необхідністю акцентувати багатоаспектність феномену кохання, в

ядро якого, крім власне кохання (як у основі своєї феномену духовної спорідненості), входять сексуальність та еротизм, а периферію утворюють зони перетину з такими самостійними концептами, як шлюб, сім'я та багато інших. ін. (Рис. 2.1).

У статті «Інтерпретація концепту «КОХАННЯ» у філософії та психології» наголошується, що для «актуалізації любові як такої необхідна складність «еротичної любові»: здатність до встановлення по-справжньому інтимних відносин. (засобами психологічної антропології вчені інтенсифікують наші уявлення про внутрішні (психологічні) процеси наростаючого змісту кохання на етапі юності)» [36, с. 40]. Іншою концептологічно значущою ознакою концепту «КОХАННЯ» є ментальна обумовленість концепту і його репрезентантів. Завжди намагалися наших молодців відхилити від любові до батьківщини і залучити багатими дарами в своє підданство; але тільки наші люди зазвичай залишалися непохитно вірні своїй батьківщині.

В даному контексті репрезентується почуття любові до батьківщини і вірність їй, ніякі спокуси і блага, ніякі багаті дари не можуть змусити воїнів відмовитися від віри і батьківщини. Любов до батьківщини – найголовніша ментальна особливість людини XIX ст., істинної людини, що відчуває себе причетною до рідної землі і людей. Третьою ознакою концепту «КОХАННЯ» є наявність активного виробництва основи і стійких ідіоматичних виразів зі словами, які репрезентують концепт.

Цільне семантичне поле концепту «КОХАННЯ» в лінгвокультурі на даний момент не представляється можливим створити через великі конотації. Однак ми розглянули семантичне поле даного концепту в рамках дискурсивного простору за. Представимо концепт «КОХАННЯ» в прозових текстах у вигляді семантичного поля, що володіє конотативними значеннями.

Концепт «КОХАННЯ» є одним з базових концептів у будь-якій лінгвокультурі. Щоб глибше проаналізувати фрагмент англійської мовної картини світу, нами був підібраний найближчий синонім концепту «кохання» («love») – пристрасть («passion»). Бо у даних концептів немає універсальних визначень і кожен має своє мтлумачення, значення виявилось неоднозначним та багатостороннім. Любов є одним із головних компонентів нашого життя. Для деяких авторів кохання – це саме життя, воно всюдиусце для неї не існує меж та відстаней. Кохання у всьому, включаючи нас самих, кожен потребує цього прекрасного почуття без будь-яких винятків.

Концепт «КОХАННЯ» репрезентується за допомогою дій героя, його емоційних реакцій. В даному контексті любов до людей виступає як одна з характеристик молодого людини – людинолюбство, яке поєднується з щирістю, благородством, співчуттям, чистотою душі. Концепт «КОХАННЯ» в даному контексті експлікований значенням «любов до людей», «людинолюбство», а також володіє конотацією щирості. В даному контексті концепт «КОХАННЯ» експлікований значеннями «любов до тварин» і «любов тварин».

Почуття кохання експлікується шляхом порівняння його з хворобою, виникнення якої не залежить від людської волі і бажання. Використання народно-розмовної лексики (хвороба) пояснюється національно-ментальною обумовленістю мови.

Перша з них – любов грішна, егоїстична, болісна і нестерпно важка і для того, хто любить, і для того, кого люблять. Друга ж – святе почуття, саме тому виникає образ лампади як символ святості, близькості до Бога, світу небесного, це любов безкорислива, самовіддана. В даному контексті співвідносяться почуття любові і ревнощів. Вивчення понятійної складової

концепту «Ревнощі» в прозі дозволяє виділити ознаки «ревнощі-любов», який не має словникової дефініції. Ревнощі виступають в якості постійної супутниці любові, вона асоціюється з томлінням, печаллю і мрією. Концепт «КОХАННЯ» в даному контексті репрезентується за допомогою фразеологізму «грати в любов», що володіє значенням «обманювати» і має негативне конотативне забарвлення. Дана пара якраз відображає відсутність любові в світі пана, внутрішню порожнечу людей того суспільства.

Отже, семантичне поле концепту «КОХАННЯ» багатомірне, й включає рекурентну кількість різноманітних смислів і підходів, які можуть бути як універсальними, так і ментально або індивідуально зумовленими. Найменше конотація кохання присутня в прозових текстах, автор здебільшого використовує універсальні смисли і в деяких випадках індивідуальні.

У мовностилістичних дослідженнях попередніх років багатьох митців не влаштувало відсутність «людського фактора». Вони констатували: «Та лінгвістика – «без будь-якої філософії», лінгвістика «зовнішніх форм» привела до позитивних, хоча і односторонніх, результатів лише в області теорії і історії вірша» [11, с. 66].

Суттю запропонованого підходу, зводиться до наступного: «Завдання лінгвіста – встановити закони і принципи індивідуальної мовної свідомості» [35, с. 22], – а потім, відштовхуючись від них, сходити до мови художньої літератури в цілому, не забуваючи про те, що «елементарний рівень, елементарна клітинка, відправний момент у вивченні цього неосяжного цілого – в індивідуальній мовній структурі» [39, с. 11].

Семантична модель кохання, що будується на основі аналізу уявлень про неї в науковому типі свідомості – в етичних та психологічних дослідженнях і словниках, виглядає таким чином: кохання – це почуття, що викликається у суб'єкта переживанням центрального місця цінності об'єкта в системі його особистісних цінностей за умови раціональної невмотивованості вибору цього об'єкта та його унікальності [27, с. 41]. Кохання – почуття, що виникає та вмирає; здатність до любові в людини залежить від природного та вікового

ресурсу. Кохання сповнене антиномій: воно амбівалентна – включає момент ненависті до свого партнера, разом із насолодою приносить і страждання, воно – це результат вільного вибору об'єкта і крайньої від нього залежності.

Отже, феномен кохання в культурі і в структурі особистості, в тому числі мовної, займає специфічне центральне положення. Оскільки дослідження мовної особистості в рамках антропоцентричної лінгвістики є не самостійною метою, а лише необхідним мовознавчим фундаментом для характеристики мовної свідомості (виступаючого як лінгвістичний корелят загальнонаукового поняття «особистість»), то дослідження концепту кохання виявляється найважливішою складовою світу сучасної людини. Ключовий інтерес в цьому контексті набуває питання про ціннісні опозиції культури. Філософська антропология стверджує: «інтенціональність – трактування кохання, зв'язок його з буттям цінностей встановлює загальний і необхідний критерій в сфері емоційних феноменів. Завдяки цьому метафора серця отримує змістовно суворий вираз: його предмет – ціннісні структури, які не залежать від психофізичної організації і єдині для всіх людей» [40].

Отже, завдання виявлення мовної структури концепту «кохання» – це задача встановлення опорних в його основі опозицій. Початкове значення лексеми love словники англійської мови трактують по-різному. Підсумовуючи дані 20 словників, вчений ранжує представлені в них тлумачення наступним чином [28, с. 84]:

- 1) кохання, недиференційована щодо об'єкта (5 словників);
- 2) кохання до лиця безвідносно до мотивації (7 словників);
- 3) кохання до членів сім'ї і друзям (3 словника);
- 4) «романтичне» або статеве кохання (5 словників).

Останнє із значень, «збігається з важливістю kinds of love в повсякденній свідомості, коли переважна більшість респондентів на питання про те, що таке кохання, однозначно ідентифікують його з романтичним» [28, с. 86]. Цей факт не можна не визнати, однак дані опитування інформантів, в умовах вільного асоціативного експерименту припускають, що вони реагують першим, який

прийшов в голову асоціативом, відображають лише поверхневий шар мовної свідомості.

Як бачимо, *love* і *passion*, кохання і пристрасть виступають не як синоніми, а як контекстуальні антоніми, як репрезентанти фундаментальної вічної антиномії любові і творчості, прагнення до жінки і тяги до творчості, до створення краси. Ця антиномія, безумовно, значуща для культури (зауважимо в дужках, значуща в контексті роману «Місяць і гріш» і для психології творчості, і для психопатології), не може бути розкрита ні в ході вільного асоціативного експерименту, ні в результаті дослідження лексикографічних матеріалів, пор. такі базові словникові значення *passion*:

1) «*feeling; emotion*» [Webster] – родове значення по відношенню до *love*;

2) «*strong feeling or enthusiasm*» [Hornby], «*violent, intense, high-wrought, or enthusiastic emotion; depth or vehemence of feeling*» [Webster] – загальна вказівка на високу інтенсивність емоцій, що знаходиться з *love* в родо-видових відносинах;

3) «*an outburst of intense feeling of various kinds, e.g. of anger, hate or love*» [Hornby] – конкретизація загального значення за семантичною ознакою «*outburst*».

У фундаменті лінгвокультурних уявлень про кохання, які знайшли лексикографічне відображення в стійких, традиційних тлумаченнях, – дві основні опозиції:

1. первинна опозиція: кохання як почуття, яке пронизує всі сфери людського життя, що відображається в максимально загальному словниковому визначенні ім. *love* як «*strong liking; friendliness; tenderness; devotion*» [Hornby], – і любов як пристрастний статевий потяг, що в звуженому словниковому тлумаченні ім. *love* відображається як «*a feeling of affection, passion or desire between the sexes*» [Hornby].

2. вторинна опозиція в рамках любові як «*passion or desire between the sexes*»: Любов (1) «з великої літери», «*tender and passionate affection for one of the opposite sex*» [Webster], – і любов (2) «з маленької літери», «*sexual passion*»

[Webster]; ця опозиція знаходить такі аналогії, як віра і Віра, космос і Космос, її суть – в протиставленні видимого і виразність – невидимому і нездатному знайти адекватне вираження.

Отже, феномен кохання постає в трьох істотно розрізнених універсалиях:

1) «універсальне» кохання, форми якої конкретизуються в найрізноманітніших словосполученнях, типу материнська / братська / християнська любов; любов до тварин / природи / дітей; любити футбол / риболовлю;

2) «романтичне» кохання, як чиста і висока, як духовне в своїй основі почуття ніжної і пристрасної прив'язаності до людини протилежної статі;

3) «статеве кохання» як тілесне, у вузькому сенсі слова сексуальне, статевий потяг, що корениться в фізіологічних і соціально-психологічних факторах.

Феномену кохання – в кожному з трьох її виразів – присвячено колосальне число досліджень в самих різних областях знань. У сфері поглибленого філологічного інтересу переважно виявляється «романтичне» Кохання – з великої літери, в вищих її проявах. Своєрідність погляду на феномен кохання в даній роботі, полягає в наступному: в мовній свідомості носіїв мови феномен любові знаходить те чи інше конкретне значення в залежності від того, в якій системі опозицій сприймається. Базовими лексико-семантичними опозиціями кохання є ієрархічна дворівнева структура привативного типу з правими членами, маркованими по відношенню до лівих як семантично більш «сильних», конкретизовані приватні по відношенню до більш «слабким» загальним.

Таким чином, в лексико-семантичному фундаменті концепту виявляються опозиції в межах «трикутника» Ерос (творчість) – кохання (як «романтичність», духовне в своїй основі почуття) – сексуальність. Опозитивні відносини всередині цієї тріади використовуються в подальшому дослідженні.

2.3. Комплекс вправ для учнів 11 класів щодо вивчення вербалізації концепту «КОХАННЯ» в англомовних художніх текстах

Включення концептів в зміст навчання англійської мови є особливо актуальним, тому що учні знайомляться з різними способами концептуалізації навколишньої дійсності.

До основних типів вправ щодо вивчення вербалізації концепту «КОХАННЯ» в англомовних художніх текстах для учнів 11 класів можемо віднести:

- 1) проаналізувати поняття «концепт» і визначити лінгводидактичне розуміння даного терміну;
- 2) проаналізувати структуру концепту, описати процес оволодіння іншомовними концептами;
- 3) запропонувати і провести апробацію прийомів і вправ для оволодіння іншомовними концептами на прикладі концепту «КОХАННЯ».

В рамках дослідження концепт був визначений як системне утворення, змістовну основу якого складає поняття у всій його семантичній екстенсії, включаючи асоціації, імплікації і конотації, що пов'язані з даним поняттям і відомі носіям мови [10, с.29].

Концептуальність щодо процесу навчання англійської мови передбачає спрямованість процесу навчання на досягнення різноманітних смислів концептів англомовної картини світу. При цьому вона здатна забезпечити учням широту і глибину поглядів на ті чи інші факти англомовної дійсності [9, с.115].

На заняттях з англійської мови є можливим виявлення сутності особистісно значущих смислів, які формують певний спосіб бачення світу.

Таким чином, учень долучається до певної національної культури через засвоєння основних національно-детермінованих культурних концептів [11, с.94].

Аналізуючи концептуальну картину англomовної культури, можна зробити висновок про те, що крім ключових концептів, таких як Будинок, Сім'я, Подорож, Дружба, Любов, Час, що зустрічаються в кожній з культур, є унікальні концепти, властиві тільки певній культурі, наприклад: англійські концепти Privacy, Mind, Challenge.

Загалом вивчення концептів, зокрема вивчення вербалізації концепту «КОХАННЯ», є важливим ключем до розуміння кожної з культур. Крім того, виникає проблема перекладу певних понять на англійську мову і з англійської мови на українську, особливо якщо мова йде про лакунарні концепти, котрі необхідно враховувати в процесі навчання англійської мови. Що стосується структури концепту, то кожен концепт поряд з основною ознакою, відомим і значущим для кожного носія культури, має додаткову ознаку, а саме – пасивну або історичну, яка є актуальною тільки для окремих груп носіїв даної культури. Крім цього, кожен концепт має свою внутрішню форму [7, с.41].

У лінгвістичній літературі структуру концепту, зокрема концепту «КОХАННЯ», часто представляють у вигляді кола, в центрі якого знаходиться основне поняття – ядро концепту, як правило, це словникові значення ключового слова, що представляє концепт в мові, а на периферії знаходиться те, що привнесено культурою, традиціями, народом, тобто його інтерпретаційне поле – суб'єктивний досвід, різні прагматичні складові лексеми, конотації та асоціації [11, с.17].

Процес оволодіння концептами англomовної культури пов'язаний, перш за все, з розкриттям сенсу понять, які представляють концепт в мові. При цьому, як підкреслюють дослідники, для розкриття змісту англomовного слова необхідно організувати роботу з «розрізнення» сенсу культурного явища [14, с.254]. У зв'язку з цим необхідно звернутися до лінгвістичних методів зокрема до концептивного аналізу.

Процес оволодіння англomовними концептами, зокрема концептом «КОХАННЯ», можна представити таким чином:

- 1) на першому етапі учні знайомляться з концептом «КОХАННЯ»;

2) на другому етапі аналізують ядерне і периферійне значення англомовних концептів, зокрема концепту «КОХАННЯ», далі вивчають комбінаторні, валентностні властивості концептів; освоюють лексемирепрезентанти концепту;

3) на завершальному етапі вчаться правильно інтерпретувати і самостійно вживати лексеми-репрезентанти концепту, зокрема концепту «КОХАННЯ».

Слід зазначити, що для більш ефективної роботи з англомовними концептами, зокрема концепту «КОХАННЯ», на заняттях з англійської мови їх необхідно вивчати в порівнянні з концептами рідної культури. Це дозволить виявити подібності та відмінності в сприйнятті одних і тих же явищ і понять, краще усвідомити концепти рідної культури, освоїти інші, які властиві іншомовній культурі способи концептуалізації навколишньої дійсності.

Процес засвоєння англомовних концептів, зокрема концепту «КОХАННЯ», можна співвіднести з формуванням концептної компетенції. Дана компетенція пов'язана зі знаннями, навичками і вміннями, необхідними для оволодіння іншомовними концептами, а також передбачає формування толерантного ставлення до представників іншого народу і до понять, явищ і фактів іншомовної культури [26, с. 15].

Вивчення англомовних концептів, зокрема концепту «КОХАННЯ», має йти паралельно з освоєнням лексики англійської мови. Крім освоєння ядерного значення концепту необхідно вивчати його периферію, тому що саме тут можна зустріти найбільші відмінності в смисловому наповненні концепту. Якщо ядерне значення концепту, зокрема концепту «КОХАННЯ», можна витягти на основі вивчення статей тлумачних і етимологічних словників, то периферія концепту вимагає більш детальної уваги і передбачає знайомство з пареміями, фразеологізмами, піснями, відомими всім носіям мови, але прихованими для тих, хто вивчає іноземну мову в умовах перебування в своїй рідній країні. Одним з ефективних способів виявлення ядерного значення концепту, зокрема концепту «КОХАННЯ», і, перш за все, його периферії є

асоціативно-навчальний експеримент, оскільки, як згадувалося раніше, в зміст концептів включаються, в тому числі, асоціації, імплікації і конотації, відомі носіям мови.

У зв'язку з цим корисною буде робота з асоціативними словниками та аналіз слів-реакцій на слово-стимул, що представляє концепт в мові. Іншим способом засвоєння значення англомовних концептів є знайомство з художньою літературою, оскільки часто за допомогою літературних творів закріплюються якісь образи, які згодом стають значущими характеристиками конкретного концепту. Особливо це проявляється в народних казках, прикладом може служити образ людини, яка багато в чому характеризує національний характер.

Крім того, у вивченні концептів можна використовувати такі автентичні матеріали, як пісні, газетні статті, рекламні матеріали, які допоможуть не тільки в засвоєнні англійської мови, а й у формуванні англомовної картини світу.

На занятті з англійської мови можна розбирати анекдоти, прислів'я, гумористичні історії, використовувати комплекс вправ тому що це є важливим для розуміння національного гумору, специфіка якого якраз обумовлена відмінністю в уявленнях, пов'язаних з тим чи іншим поняттям в мові і культурі. Крім цього важливим є формування культурної рефлексії, під якою розуміється процес осмислення фактів рідної та англомовної культури, усвідомлення значущості даного концепту і його місця в рідній і англомовній культурі.

Наведемо приклади комплексу вправ для учнів 11 класів на заняттях англійської мови, щодо вербалізації концепту «КОХАННЯ»

Яку ідею виражають нижченаведені приклади (Правильна відповідь: фразеологізми, що виражають ідею про мінливість і швидкоминучість кохання):

- Hot love is soon cold;
- Hot love does not reign;

- Hotter love will often sour;
- Light love will change;
- The love that is too violent will not last long;
- Love is sweet in the beginning but sour in the ending.

Вправа «Мудрість народу»

Важливим джерелом, що відображає структуру концепту love в англійській мові є англійська пареміологія, тобто прислів'я, приказки та фразеологізми. Аналіз паремійного фонду дозволяє розкрити національнокультурну специфіку концепту love. Найбільш частотною в англійських фразеологізмах є думка про те, що «Кохання – це сила».

Мета: введення у тему, організації спільної діяльності, зняття бар'єрів у спілкуванні.

Обладнання: набір фрагментів прислів'їв

Опис завдання: клас ділиться на групи, кожна група отримує набір фрагментів прислів'їв.

Завдання- скласти прислів'я із фрагментів.

Natural love descends	not soon forgotten
Sound love does	but it does not ascend
Faithful love	does not rust
A perfect love	will never turn hate
True love	endures in the heart

Вправа «Кохання» - «Некохання»

Мета: формування позитивного-морального поняття «кохання».

Обладнання: картки слів, ватман з визначеннями «кохання – це» і «некохання – це»

Завдання: розподілити запропоновані еквіваленти в таблицю відповідно до сприйняття концепту «КОХАННЯ» та його можливим емоціям.

Love	Antipathy
------	-----------

care...	pain...
---------	---------

Еквіваленти: responsibility, jealousy, pleasure, pain, devotion, care, deep feelings, euphoria, passion, fear, dependence, joy, resentment, trust, rudeness, selfishness, self-affirmation, manipulation, power, blame, struggle.

Вправа 4. Закінчити речення

Мета: перевірити знання учнів щодо усвідомлення правильної асоціації трактування концепту «КОХАННЯ» та його вихідних почуттів.

Обладнання: мультимедійна дошка, стікери.

- 1) deep feeling of affection;
- 2) to feel confident in your partner;
- 3) feeling of disappointment, trials of sadness;
- 4) defending and fighting for love ;
- 5) feeling of possessiveness.

Отже, до основних вправ щодо вивчення вербалізації концепту «КОХАННЯ» англійських художніх текстах для учнів 11 класів можна віднести: розбір анекдотів та гумористичних історій, використання автентичних матеріалів (пісні, газетні статті, рекламні матеріали), робота з асоціативними словниками та аналіз слів-реакцій на слово-стимул, асоціативний експеримент, порівняння з концептами рідної культури, знайомство з концептом «КОХАННЯ»; аналіз ядерного і периферійного значення концепту «КОХАННЯ», далі вивчення комбінаторних, валентних властивостей; засвоєння лексем-репрезентантів концепту, вивчення правильної інтерпретації і самостійного вживання лексем-репрезентантів концепту, зокрема концепту «КОХАННЯ».

Вправа 5. Прислів'я

Прислів'я є одним із об'єктів наукових розвідок, інтерес до яких не згасає протягом століть. Англійські прислів'я відображають виняткове ставлення до кохання. КОХАННЯ для людини – це почуття глибокої сердечної прихильності, що охоплює низку потужних і благотворних

емоційних і психічних станів, від найвищої чесноти чи доброї звички, глибокої міжособової ніжності до найпростішого задоволення: No man loves his fetters, be they made of gold; Love laughs at locksmiths; Love makes time pass; time makes love pass; Love makes the world go round.

Створення умов → виникнення потреби → мотивація → критичне мислення → вирішення задачі Для кращого розуміння критичного мислення, варто звернутися до багаторівневої структури розумової діяльності учнів – піраміди інтелектуальних навичок, яку запропонував ще в 1956 році відомий спеціаліст у галузі технології навчання Бенджамін Блум.

Щоб навчити учнів мислити критично, треба, щоб учитель усвідомив необхідність активної участі учнів у процесі навчання. Дуже часто учні пасивно сидять на уроках, слухаючи учителів, механічно записують, а потім

бездумно відповідають на запитання, репродукуючи все те, що їм «надиктував» учитель. Вони розглядають знання, як щось застигле, що треба просто вкласти в голову. Такі учні не будуть мислити критично, поки учитель не створить творчої атмосфери, яка сприятиме активному залученню учнів до процесу навчання.

У процесі формування лексичної компетентності в учнів 10-11 класів в використання елементів номінативного поля на уроках є звичним як для учнів так і для вчителів.

Учні будують синонімічні ряди, асоціативні куші або ряди

Часто серед матеріалів, які вчитель використовує під час проведення уроків, занять, гуртків можна знайти значну кількість прислів'їв, приказок, афоризмів. Учні доволі детально їх аналізують, знаходять аналоги або близькі за значення фразеологізми в рідній мові, зіставляють їх між собою. Процес дискусії є аргументацією, оскільки існування протилежних точок зору виступає запорукою вдалого дискутування. Крім того, студенти володіють достатніми відомостями, інформацією, знаннями для відстоювання власних думок та спростування думок опонента, а також достатнім мовним і мовленнєвим матеріалом [2, с. 43].

На констатувально- інтерпретаційному етапі студенти оцінюють свій внесок у дискусію та інтерпретують роботу одногрупників, що можна теж зробити у формі складання сінкейна. Майбутні викладачі АМ таким чином на практиці вчаться проводити аналіз дискусії. Таким чином, сінквейн може відігравати дві ролі у навчанні дискусії: роль вербальної опори для ведення дискусії і роль підсумку її результату.

Висновки до розділу 2

Світова література налічує чимало популярних тем, але однією з найпоширеніших є тема кохання. Багато майстрів слова зверталися до інтерпретації цього феномену, і кожен відображав цю тему по-особливому.

Одним із перших, хто насмівся писати про кохання, був давньогрецький поет Анакреонт, якого називали «класичним співцем кохання».

Важливе місце та особливий погляд на тему кохання мав визначний англійський драматург Вільям Шекспір. Саме він був із тих творчих персоналій, який наважився продемонструвати «дві сторони медалі». Серед його творчого доробку є «вічні» драматичні твори, які стали легендарними у розрізі художнього відтворення цієї теми. Саме трагедії Шекспіра вважаються найбільшими зразками трагічного в світовій літературі.

Чільне місце серед творів світового масштабу належить трагедії «Ромео і Джульєтта». Це одна з легендарних трагедій Шекспіра, яка вважається актуальною в різні часи, і в якій тема кохання переплітається з темою нескінченної феодалної ворожнечі двох знатних родів. Смерть головних героїв стала початком нового принципу миру, дружби, кохання. У загибелі закоханих народжується нова істина: людські почуття важливіші за вікові станові забобони.

Трагедія «Гамлет, принц данський» – це етико-філософсько твір пізнього англійського Ренесансу. Однією з провідних тем твору є тема кохання. У творі зображене особливий вид любові, воно називається агапе, тобто жертвна, дієва любов. Філософські аспекти твору зображені через важливі категорії для людства: кохання і ненависті, смерті і безсмертя, добра і зла, місця та ролі людини у світі, дружби і зради, чесності і брехні, порядності й підступності, справедливості пості, відповідальності та байдужості тощо.

Трагедія «Отелло» вважається однією з найпопулярніших п'єс, написаних Шекспіром. Якщо порівнювати з іншими шекспірівськими трагедіями, розвиток дії п'єси «Отелло» сконцентрований саме на подіях особистого характеру. Важливо те, що центральним аспектом у творі є суспільні відносини, що дозволяють людям досягти становища, яке не залежить від походження. У трагедії «Отелло» Шекспір зображує саморуйнування ренесансної людини, яка потрапило в обставини, з якими вона через свій характер впоратися не може. «Отелло» – це трагедія не тільки

одного героя, це для цілого світогляду людей доби Відродження, адже на прикладі головних героїв драматург переконує, що, відхилившись від ідеалів, можна потрапити у смертельну пастку. Кохання між Отелло і Дездемоною зробило їх невимовно щасливими, їх єднала незрівнянна духовна близькість, але кохання було настільки сильним, що згубило молоде життя. Заради Отелло дівчина зламала всі стереотипи і знехтувала батьківською заборонаю.

Проаналізувавши три визначні трагедії Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта», «Гамлет» і «Отелло», можна зробити висновок, що в кожній з них показане трагічне жертвоне кохання, але в кожній трагедії воно зображувалось по-різному і мало свої специфічні риси, оскільки потрапляло в залежність від зовнішніх факторів та внутрішнього потенціалу людини. Всі ці трагедії об'єднує те, що причиною смертей героїв стало кохання. Але хтось пішов з життя добровільно, як, наприклад, Джульєтта, дехто загинув не по своїй волі, як Дездемона, декого змусили зовнішні обставини, як Офелію. Певний час кохання робило всіх персонажів щасливими, і навіть смерть закоханих не позначена абсолютним трагізмом, адже залишається стійке враження про прекрасні моменти високого почуття, яке відчували герої за життя.

Дослідження вербалізації концепту кохання у трагедіях В. Шекспіра може включати наступну методологію:

1. Підготовчий етап: - Вивчення літератури і попередній аналіз теоретичних підходів до концепту кохання в літературі загалом і творчості Шекспіра зокрема. - Визначення методів дослідження, включаючи текстуальний аналіз і контент-аналіз, проведенням експертних оцінок або опитувань.

2. Вибір трагедій: - Визначення конкретних трагедій Шекспіра, які будуть включатись до дослідження. Наприклад, «Ромео і Джульєтта», «Гамлет», «Отелло» та інші.

3. Збір даних: - Здійснення текстуального аналізу вибраних трагедій для ідентифікації мовних одиниць, які вербалізують концепт кохання. -

Класифікація і систематизація знайдених вербалізацій за різними аспектами: типами кохання, персонажами, сюжетними лініями і т.д.

4. Аналіз даних: - Використання контент-аналізу для виявлення основних тем, мотивів та атрибутів, пов'язаних з концептом кохання. - Визначення основних закономірностей і трендів у вербалізації кохання у трагедіях Шекспіра.

5. Висновки: - Резюмування отриманих результатів та формулювання висновків щодо вербалізації концепту кохання у трагедіях Шекспіра. -

Дискусія про можливі імплікації та значення дослідження для розуміння творчості Шекспіра та літературного вияву концепту кохання. Ця методологія є лише загальним описом, і деталі проведення дослідження можуть бути додатковими або зміненими залежно від конкретних цілей і обмежень дослідника.

ВИСНОВКИ

Тема кохання у літературі завжди була актуальною. Адже кохання є однією з вічних морально-етичних цінностей різних народів у різні періоди життя людства і розвитку літератури. Воно співвідноситься з психічним та емоційним життям людей, яке стало предметом дослідження у сфері як гуманітарних, так і негуманітарних наук. У літературі тему кохання справедливо прираховують до числа так званих вічних тем.

Тема кохання бере свій початок ще з античності і залишається актуальною й до сьогодні. Першими творами на цю тему зазвичай вважаються дві відомі промови Сократа, які були відтворені Платоном у «Симпозіумі» та «Федрі». Саме на положення Платона, у яких чи не вперше було здійснено спробу вивчити природу цього феномену, спираються більшість сучасних теорій кохання.

З тих пір кожний літературний період проходив певні трансформації у сфері інтимізації нарративу. У давні часи кохання вважалось різновидом дружби, але при цьому воно доповнювалось плотським потягом, раптово виникало і викликало слабкість. Цікавим було саме становище жінки, адже в античні часи жінки не мали рівних прав на рівні з чоловіками. Жінки були потрібні для відтворення роду. Через це приниження жіночого образу мало гомосексуальні та релігійні причини. Тому в античній літературі не має звичного для сьогодення піднесення жінки і оспівування кохання до неї.

Але вже в Середньовіччі ситуація кардинально змінилася. Доба, яка прийшла на зміну античній, зробила це шляхом поступового відходу від основ античної державності та її ідеологічних та релігійних основ. Важливою складовою концепту кохання стала лицарська або куртуазна література, представлена лірикою трубадурів, труверів, а також лицарським романом і новелою. Лицарська лірика зображує любов лицаря до жінки; лицарський роман, який витіснив героїчний епос, оспівує подвиги лицаря вже не на захист батьківщини, а на славу жінки. Заради завоювання її кохання лицарі зазнають у романах яскравих, фантастичних пригод, борються з велетнями та

чудовиськами. Куртуазна література зобразила на першому плані саме людську цінність лицаря.

Ставлення та погляд на жінку як таку кардинально змінилися. Тепер жінка не виступала гріхом, який був створений для спокуси: куртуазна література зображувала жінку як вищу істоту, яка була головною в житті куртуазного лицаря. Тема кохання виступає як одна з провідних. Почуття кохання зображувалось як потяг до прекрасного, культурного, порівнювалось із забороненим плодом та недосяжною мрією.

Художній концепт «куртуазне кохання» відзеркалює ті культурні системи, у межах якої він сформувався. Він трансформувался в середньовічній ліриці і перетворившись на розгорнутий художній образ, став засобом репрезентації етико-естетичної концепції доби. Отже, поняття кохання мало певну трансформацію в Середньовіччі завдяки лицарській літературі.

Наступним важливим елементом у розвитку теми кохання стала «золота» доба англійської літератури Єлизаветинська епоха. Вона характеризується найбільшим розквітом мистецтва, поезії, театру, музики. Цей етап в історії подарував нам плеяду таких визначених постатей як В. Шекспір, Г. Спенсер, Ф. Бекон, К. Марло та ін. Серед жанрового розмаїття сонет досяг свого найбільшого розквіту. Важливу роль у його формуванні відіграли Сер Томас Вайет та Генрі Говард (граф Суррей). Вайет представив сонет англійською мовою, в той же час Суррей розробив схему римування, яка і зараз є традиційною для англійського сонету. Суррею та Вайету належать перші кроки у напрямі реалістичного сприйняття й відображення дійсності у поетичній творчості, розвиток якої в XVI ст. проявився у поліваріантності тем любові та тілесного кохання.

Також важливий внесок в розвиток любовної концепції зробив Ф. Сідні, його сонетний цикл під назвою «Астрофіл і Стелла» викликав справжній фурор і кинув виклик традиційному погляду на куртуазну любов. Можна сказати, що Сідні прагнув показати не штучність куртуазного кохання, а його істинність. Сонети Сідні зосереджені на психології пережитих почуттів героя.

Єлизаветинський любовний сонет найвищого розквіту досягає у творчості В. Шекспіра. Його сонети постають яскравим втіленням особливого ренесансного світобачення. Шекспірівські сонети стали свого часу художнім відкриттям і були новаторськими за змістом і формою. Провідною темою виступає кохання, яке поєднується з часом, вічністю, безсмертям і долею та сенсом існування людини. Шекспір був одним із небагатьох поетів, який не відмовився зобразити ідеал краси і любові, відмовився, натомість, схилитись перед жінкою, як богинею. При виборі між чоловічим і жіночим родом, Шекспір віддав перевагу саме чоловічому.

Не тільки у любовних сонетах, де Шекспір визнавав різні типи кохання, а і у трагедіях Шекспір продовжує зображення теми кохання. Його безсмертні трагедії вдало відображують саме катастрофічні наслідки феномену кохання. Серед його творчого доробку є вічні твори, які стали легендарними у плані інтерпретації цієї теми.

«Ромео і Джульєтта» – одна з найкращих шекспірівських трагедій, яка живе на театральних сценах і екранізується різними мовами. У цій трагедії тему любові Шекспір доповнив так званими гуманістичними ідеями. Він оспівував чуттєву красу і називав її найбільшим емоційним багатством людини. Зображене кохання він протиставив феодальним і буржуазним шлюбам, які ґрунтувались на засадах егоїстичного, корисливого розрахунку.

У цьому творі тема кохання у творі переплітається з темою нескінченної феодальної ворожнечі двох знатних родів. Своєю смертю вони Ромео і Джульєтта породили нове начало і нову істину. Перше юнацьке кохання між головними героями дуже нагадує платонічне, духовне, чисте, але водночас воно містить і риси куртуазного поклоніння, однак цю істинність і спражність руйнує ренесансна соціальна дійсність.

Ще одним вічним твором, який належить перу Шекспіра, є «Гамлет, принц данський» – сповнена філософських думок зріла трагедія, однією з провідних тем у якій є тема кохання. У трагедії зображений такий вид кохання як агапе, тобто жертвна, дієва любов. Трагедія порушує певні філософські

аспекти, які моделюються через низку важливих людських категорій – кохання і ненависть, смерть і безсмертя, добро і зло, місця та ролі людини у світі, дружби і зради, чесності і брехні, порядності й підступності та ін. Для характеристики кохання між Гамлетом і Офелією найвідповіднішим буде визначення «інтелектуальне нещасливе кохання», хоча його існування у творі з боку обидвох персонажів дуже часто ставиться під сумнів. Багато зовнішніх обставин втрутилося в їхні стосунки, які, і без того, у глибині душі були не надто міцними.

Вагомий внесок в художню розробку теми кохання зробив В. Шекспір і у трагедії «Отелло». Вона вважається однією з найпопулярніших п'єс, написаних Шекспіром. Розвиток дії у «Отелло» сконцентрований саме на подіях особистого характеру. У цьому творі Шекспір зображує моральну деградацію ренесансної людини, яка потрапила у вир обставин, з якими не може впоратися. Отелло вбиває Дездемону, яку безмежно кохає і, на відміну від Гамлета і подібно до юного Ромео, постійно про це їй говорить. Його трагедія символізує трагедію цього ренесансного світогляду, усієї системи Відродження з її протиріччям: зовнішньою силою та самовпевненістю та внутрішньою відсталістю, що прирікає на загибель людину, що лише на крок відступила від її ідеалів. На відміну від попередніх трагедій, у «Отелло» Шекспір анатомізує згубну роль безпідставних ревнощів, які забрали життя у відвертої, чесною і люблячої жінки.

Отже, проаналізувавши знамениті трагедії В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта», «Гамлет» і «Отелло» з точки зору реалізації автором теми кохання, можемо зробити висновок, що цей емоційно-психологічний концепт аспект завжди був актуальним для Шекспіра, але його художня репрезентація і акценти від трагедії до трагедії змінювались. Безперечно, кожна історико-літературна доба розуміла цей феномен по-своєму, наголошувала на залежності від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливали на світосприйняття людей. Змінювалися з часом типи і шляхи реалізації любовного вектора у художньому тексті, у якому кохання могло бути

провідною темою, спродувати проблему, залишитися мотивом, інструментом. Але всі ці художні чинники постають необхідними компонентами, спроможними сприяти формуванню концепції кохання певної авторської персоналії, тобто його поглядів на цей складний феномен.

У зацікавлених асоціацію з коханням найчастіше викликає ім'я геніального драматурга Вільяма Шекспіра. Він став одним із найпереконливіших творців фікційного кохання, репрезентував свої погляди як у сонетах, так і в трагедіях. Кожна його трагедія різнобічно зображує кохання, у кожній воно різне. Попри нещасливі фінали трагедій, де жодна з пар не жила «довго і щасливо», ці Шекспірівські тексти користуються великою популярністю і залишаються актуальними сьогодні саме завдяки тому, що з їхніх сторінок звучать захоплюючі історії про високе почуття головних героїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б. М. Англійська фразеологія в культурно-етнічному. Київ : Наукова думка, 1989. 134 с.
2. К. Т. Баранцев. Англо-український фразеологічний словник / уклад. 2-ге вид., випр. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2005. 1056 с.
3. Алефіренко М.Ф. Методологічні підстави дослідження проблеми вербалізації концепту // Вісник ВДУ : Серія «Гуманітарні науки», 2004. – №2. – С. 60-64.
4. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
5. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти. Донецьк, 2002. С. 20.
6. Бешлей О. В. О. В. Концепт YOUTH в англомовній картині світу (на матеріалі фразеологічних одиниць). Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер.: Філологічні науки (мовознавство). 2016. С. 27–31.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, 2004. 1440 с.
8. Воробйова І. А. Основи лінгвокраїнознавства. Київ : Слово, 2014. 272 с.
9. Вітченко А. О. Шекспір як центр літературного канону. Проблеми оцінки шекспірівської драматургії в сучасній літературній критиці. 2005. № 4. С. 25–27.
10. Городецька О. В. Національні марковані концепти в британській мовній картині світу ХХ століття: Автореф. дис. ...канд. філол. наук. Київ, 2003. 20 с.
11. Євтушина Т. О. Лінгвостилістичний потенціал фразеології у творах В. Стефаника : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2005. 19 с.
12. Єрмоленко С. Я. Мінлива стійкість мовної картини світу. Мовознавство. 2009. № 3–4. С. 94–103.
13. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. Культура народів Причорномор'я. 2002. № 32. С. 51–53.
14. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси. Київ, 2007. 262 с.

15. Заремська І. М. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. Вип. 7. С. 396–402. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_90
16. Іващенко В. Л. Типологічна диференціація концептуальних структур як одиниць ментального простору. Мовознавство. 2004. № 1. С. 54–61.
17. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова. URL : <http://litmisto.org.ua/?p=5796>
18. Комар О. С. Етнокультурна парадигматика національно-маркованих мовних одиниць: автореф. дис. канд. філолог. наук: 10.02.01. Київ : КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2009. 25 с.
19. Кононенко В. І. Концептологія в лінгвістичному аспекті. Мовознавство. 2006. № 2–3. С. 111 – 117.
20. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 2003. 464 с.
21. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ, 2000. С. 181–250.
22. Кирилюк З. В. Література середньовіччя. Харків: Ранок, 2003. 176 с.
23. Мартинюк А. П. Когнітивно-дискурсивний напрям дослідження концептів у сучасній лінгвістиці. Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. пр. Ужгород, 2006. С. 92 – 107.
24. Мілютіна О. К., Заремська І. М. Поняття концепту з погляду лінгвоконцептології. Актуальні проблеми перекладознавства та романо-германської філології. Чернівці, 2018. С. 240 –244.
25. Мовознавство. Тернопіль
26. Огар А. Суперечливі аспекти поняття «концепт». URL : http://dspu.edu.ua/filol_gum/wpcontent/uploads/2016/04/2013_20.pdf.
27. Огуй О. Д. Нова філологія: пошуки методологічної основи. Мовна картина світу. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. С. 365–367.

28. Пашкова Н. І. Українська хата: слово, символ, і концепт (на слов'яно-балканському етнокультурному тлі). Вісник КНЛУ. Серія Філологія. 2014. Том 17. № 1. С. 121–128.
29. Пашкова Н. І. Етимологічний аналіз у концептуальних дослідженнях. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія . 2013. Вип. 27. С. 32-38. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2013_27_8.
30. Пашковська Н. Ф. Синонімічний ряд як мовна мікросистема. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика . 2008. Вип. 15. С. 158-165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2008_15_22
31. Пилипак В. П. Антропоцентричні та егоцентричні концепції в лінгвістиці. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2009. Вип. 18. С. 13–17.
32. Присяжнюк О. М. Теорія лексико-семантичного поля (історія та сучасний стан питання). Мовні і концептуальні картини світу : 36. наук, праць. Київ, 2005. Вип. 18. Кн. 2. С. 93–96.
33. П'ять тисяч прислів'їв та приказок / упоряд.: Л. Вознюк. Тернопіль : Підручники і посібники, 2013. 224 с.
34. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. Київ, 2006. 716 с.
35. Словник української мови URL : <https://slovnkyk.ua/index.php?sword=%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
36. Словник іншомовних термінів. URL : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=3722&action=show>.
37. Стасюк Т. В. Методика змістового структурування концепту. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Філологія. Мовознавство. 2014. Т. 221, Вип. 209. С. 98-102. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2014_221_209_22.

38. Глумачний словник української мови. URL : <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9>
39. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ, 1973. 600 с.
40. Фрасинюк Н. І. Картина світу як об'єкт сучасної когнітивістики. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки . 2013. Вип. 34. С. 298–300. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2013_34_84
41. Шекспір В. Гамлет / пер. з англ. Г. Кочура. Київ : Альтерпрес, 2003. 170 с.
42. Шекспір В. Гамлет. URL:<https://dovidka.biz.ua/hamlet-chytaty-rovnytyuvilyam-shekspir/>(дата звернення: 25.09.2022).
43. Шекспір В. Ромео і Джульєтта / пер. з англ. В. Мисик. Львів, 2016. 106с
44. Шекспір В. Твори: в 6 т. / післямова Д. С. Наливайко. Київ : Дніпро, 1986. Т. 5
45. Шекспір В. Сонети / пер. з англ. Д.В. Павличко; Вступ до комент., комент. М. Габлевич. Львів : Літопис, 1998. 366 с.
46. Шекспір В. Сонети. Твори в 6-ти томах. Київ : Дніпро, 1986. Т. 6. 786с
47. Шекспір В. Твори в шести томах. Київ : Дніпро, 1986. Т. 5. 696 с. URL: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/otello-venecianskij-mavr-perklad-isteshenko-2/>
48. English Poetry. URL:<http://www.eng-poetry.ru/english/index.php>
49. Preston M. Othello. Shakespeare in America: An Anthology from the Revolution to Now. Ed. by Shapiro. New York: The Library of America, 2013. P. 208-216.
50. Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/verbalize>
51. Collins English Dictionary. URL: www.collinsdictionary.com.
52. Educalingo Oxford Advanced Learner's Dictionary. URL : <https://educalingo.com/ru/dic-en/home>
53. Online Etymology Dictionary. URL : www.etymonline.com.
54. Oxford Collocations Dictionary for students of English. Second edition. Oxford University Press, 2009.

55. Vocabulary.com Dictionary
verbalization.

<https://www.vocabulary.com/dictionary/и>